

చెన్నపురి ఆయుర్వేదకలాశాల.

ఆయుర్వేదమును లక్ష్యలక్షణములతోడను పాశ్చాత్య వైద్యమందలి యనాటమీ ఫిజియాలజీ మొదలగు వానితోడను గరపబడును.

ఇందు “ఆయుర్వేదభూషణ” అను సంస్కృతశాఖయు “భిషగ్వర” అను ఆంగ్లీషాఖయు రెండు శాఖలు గలవు.

సంస్కృతశాఖకు నాటకాంత సంస్కృతజ్ఞానము గల వారుగ నుండవలెను.

ఆంగ్లీషాఖకు తెనుగున మంచి భాషాజ్ఞానము గలిగి యుండవలెను.

విద్యార్థులు 18 వత్సరములకు తగ్గకను 24 వత్సరములకు మించనివారుగ నుండవలయును.

కలాశాలయందు శేరగోరువారు అక్టోబరునూసాంతమునకు దరఖాస్తులను బంపుకొనవలెను.

వివరములు గోరువారు కలాశాలాధ్యక్షులకు వ్రాసిన పత్రములను పొందుదురు.

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్య,

ఆయుర్వేదకలాశాల, చెన్నపురి.

ఎ. డి. యస్., ఎ. యం. ప్రెస్, చెన్నపురి.

‘यस्मिन् देशे हि यो जातः तज्जं तस्यौषधं हितम्’ वाग्भटः.

Ayurvedasrama Series - 14.

VISHUCHI OR CHOLERA
(Etialogy, Treatment & Preventives.)

BY

Vaidyaratna Pandit D. Gopalachari,

Ayurvedamarthanda, Bhishangmani, A. V. S.,

Principal, Madras Ayurvedic College and Senior Physician,

Madras Ayurvedic Free Dispensary, Madras,

President, All India Board of

Ayurvedic Education, &c.

AYURVEDASRAMA, MADRAS.

1917.

REGISTERED COPY-RIGHT.]

[PRICE AS. 0-8-0,

MADRAS.

Printed at the Ayurvedic Printing Works,

55, Achurappan Street, George Town,

and Published from Ayurvedasramam, Madras

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాదమి - ౧౯౬౨.

సాహిత్య - కళా - కళా.

నిదానము, నిదానము, వ్యాసము, హరిశ్చంద్రము, నుపాయములు.

ఇది

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాదమి ప్రధానాధ్యక్షులును,

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాదమి ప్రధానాధ్యక్షులును,

అధ్యక్షులుగాను, సాహిత్య అకాదమి

అధ్యక్షులుగాను

సాహిత్య అకాదమి ప్రధానాధ్యక్షులు, సాహిత్య అకాదమి

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాదమి, భిల్లూరి, ఏ.వి.ఆర్., వారిచే

నిర్వహించబడినది.

చెప్పే పు. రి.

దత్తు శ్రీ :

55, బాబారస్సు వీధి యందుగల

బైద్యగత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

స్వీయా-యుర్వేదము ప్రాయశ్చిమున ముక్త్రంపబడి

ఆయుర్వేదాశ్రమమున ప్రకటించబడియు.

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,
ఎ. ఐ. ఎస్. అండ్ ఎ. ఎస్. సి.

ప్రీతి క.

అంటున్నాడ్యములకు చేరిన కలరా వ్యాధి ప్రకృత కాలమున పలు దేశముల యందు విజృంభించి యా నేకులను దానికి సాహుతిగ జేసికొనుచుండుట యందరి కిని విదితము. నేను సావిద్యాభ్యాస కాలమునుండియు ప్రజల దీనిబారినుండి తొలగింపజేయ ప్రయత్నముల జేయుచుంటిని. నానంశపరంపరలనుండియు, పూజ్యులగు నాగురువగ్యులనుండియు, గ్రహించిన విషూచి నివారణోపాయములను జేర్చి అందఱకు నుపయోగించునటుల చిన్ని పోత్తముగ రచించి ప్రచురించిన నుపయోగముగనని తలచి కొన్ని కత్సరములకు పూర్వము చిన్న పోత్తమును వ్రాసి యుంటిని. గాని ప్రచురింప నుద్దేశించి యున్న తరుణమున నాంధ్రదేశమున భౌతికాదికాశ్రమముల నాంధ్రసాగస్యతమున నలంకరింపంజేసిన విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాలయందు శ్రీయుత డాక్టర్. ఆచార్య. లక్ష్మీపతి, బి.ఎ. యమ్. బి. సి.యమ్. గారిచే 1910 సం॥ వ్రాసి ప్రచురింపబడిన కలరా యను పుస్తకమున వైమండలివారి కోరికననుసరించి నాడెలిసిన కొన్ని యాయుర్వేదీయచికిత్సల ప్రభురించితిని. గాని యుపయోగమును నాంధ్రసోదరులు గ్రహించి నాటనుండియు ననేకులు మనయాంధ్రదేశమునకు హితమగు పథ్యాపథ్యములు మందులు నానవీరగణములు మున్నగునానితోగూడిన ఆయుర్వేదీయ పద్ధతులతో జేరిన విషూచి చికిత్సాబోధకమగు పుస్తక మనసరమని కోరియుండిరి. మరియు నిక్కాలమున సమరసంతోభాదులచే ననాక్షాతభములు దొరకమిచే గలిగిన కలతరమునుటూడ మనంబున నిడికొని భారతనస్తుసంచయముతోగూడిన మహర్షులయొద్ద చికిత్సలే భారతీయులకు సోదరస్వామ్యమున గాపాడగలవనియు ముచ్చటించిరి. ఇట్లు అనేకమిత్రుల కోరిక ననుసరించి యిరువదియైదువత్సరములకు నాయనుభవముననున్న విషూచి చికిత్సలను అది వ్యాపింపకుండుటకు తగు నుపాయములను జేర్చి యీ గ్రంథమాలయందు పదునాలవగుచ్చముగ నీ పుస్తకమును ప్రచురించి నాడెను. ఇం దుదహరించిన చికిత్సలు సామాన్యముగ వైద్యుల చేతను పామరులచేతను గూడ నప్పటికప్పుడు చేసికొన వలగలవిగను పల్లె

టూరలయందును కులభముగ 'దొంగకు నోపగులనో' చేరినవిగను నున్నయవి. కొన్ని మాసములుగాని కొన్ని దినములుగాని గడపితేయుచుందులనూ, యంత్రములు మొదలగువాని సాహాయ్యమునుండి యతిశ్రమచే బ్రతుకగుచుందులనూ ఇందు జేర్పలేదు. ముఖ్యముగ నీపుస్తకమును సంవిజనసామాన్యముగ నుపయోగపరచు నుద్దేశమున వైద్యసాంకేతికముల నిలదు వ్రాసియుండలేదు. మరియు వాతపిత్త కఫముల భేదములను పాటించి చికిత్సవిధానమునూ జాపక సామాన్యముగ త్రిదోషసామ్యమును గలిగిందు చికిత్సలను వ్రాసినాడను. ఇందును కాస్త్రీయవైద్యపోదయల మన్నింప జేడిదను.

ఈవ్యాధియొక్క నామము లోకమున విషూచి లేక కలగాయన్న ప్రసిద్ధముగాన నీగ్రంథమునకుగూడ "విషూచి-కలగా" యనియే పేరు పెట్టితిని.

ఈచిన్ని పాత్రమును : షూచీచరిత్రము, నిదానము, చికిత్స, స్వాస్థ్య కక్షణోపాయములను నాలుగు ప్రకరణములుగ విభజించితిని.

మొదటి ప్రకరణము.

ఇందు విషూచీవ్యాప్తి దొరతనమువారి స్వాస్థ్యసంక్షోభ్యభుని నివేదికలనుండి తెలుపబడినది. వేదముల కాలముననే విషూచి కలదనియు క్రమముగ దానిని ఆయుర్వేదవిదులు విశేషముగ చికిత్సాదివిధానములతో జరిగి కొనిరనియు నిది వైదికకాలముందలి వ్యాధియనియు తెలుపబడినది. మరియు దీనికింగల లోకవ్యవహార నామములును వ్యాపకతయుగూడ వివరింపబడినవి.

రెండవ ప్రకరణము.

ఇందు సాకృత్య ఆయుర్వేదమతముల నిదానసిద్ధాంతమును విషూచి సామాన్యలక్షణములును విషూచియొక్క శ్రధను ద్వితీయ తృతీయా వర్ణమును సాధ్యాసాధ్యలక్షణములును సాంక్రామికలక్షణములును జూపబడినవి.

మూడవ ప్రకరణము.

ఇందు విషయచిట్టెను పూర్వము ఆచరింపదగిన నియమములును, తన్ని వాక్యములగు మాత్రమును, కషాయములును, నస్యములును, అంజనమును, క్షయమును, కమనకర్మవిధానమును నిరూపితములు. మరియు దప్పి, పెక్కిళ్లు, చిలువలు, కాళ్లుకొంగరలుబోవుట, నాడిక్షీణించుట, మాత్రము బరిధించుట మొదలగు ముద్రవములకు కషాయములు, మాత్రము, లేపములు, తైలములు మొదలగు వ్రత్యకచిట్టెలును గనుపరుపబడినవి.

నాలవ ప్రకరణము.

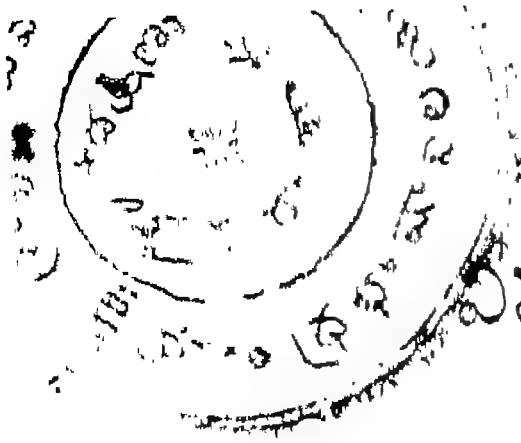
ఇందు విషయచిట్టెను పూర్వము పథ్యాపథ్యములను విషయ వ్యాపించి యుండుకాలమున నయ్యాది నోకకుండుటకై యాచరింపదగిన యుపాయములును; ఇండ్లు, దొడ్లు, ఇంటిచుట్టునుగల భాగములు మొదలగువానిని, వస్త్రములు, పాత్రలు, కనునోపకరణములు మొదలగువానిని పరిశుభ్రము జేయవలసిన పద్ధతులను సావ్యస్థిగా నోపాయములును నిరూపితములు.

అట్లుగా జేక హియో జాతః తజ్జం తస్యోపథం హితమ్ అనగా ఏదేశమందు జనించిన వానికి నాదేశమున జనించిన యోషధులచేత జేయబడు చిట్టెయే యదితమని పలికిన శ్రీహాగ్భటుని వాక్యంబుల మనంబున నిడి కొని సాధ్యముగునంతవరకు దేశీయోషధములను దేశీయులయలవాటులానుండు పథ్యాపథ్యములను జేర్చి యీ చిన్ని పుస్తకమును వ్రాసి ప్రచురించినాడను. భారతసోదరులు ఇందలి లోపములను మన్నించి గుణములను గ్రహింప ప్రార్థితులు.

౯-౮-౧౬

శ్రీకృష్ణబ్రాహ్మణి,
ఆయుర్వేదాశ్రమము,
గగి, ఆచారప్పకోవిధి.

వైద్యరత్న వండిత డి. గోపాలాచార్యులు.

(శ్రీ)

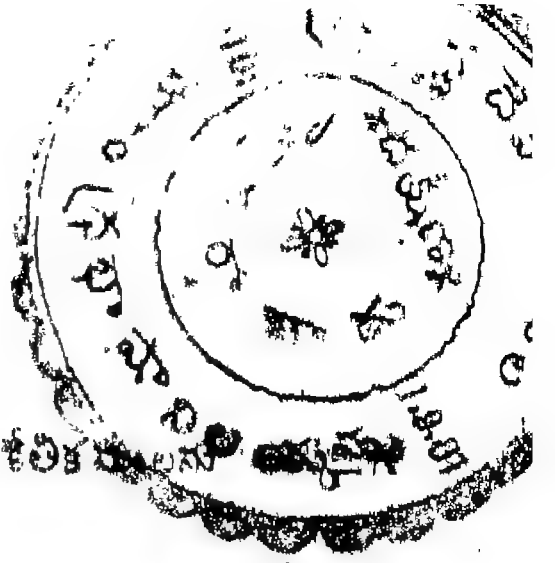
విషయానుక్రమణిక.

విషయము.	పుట.	విషయము.	పుట.
ప్రథమప్రకరణము.		విషూచీకార్డులము	౧౯
దొరతనమువారి లెక్కలు	౧	కన్యారీకల్పగసము	"
విషూచి-వేదములు	౪	విషూచిరటి	౨౧
విషూచి-ఆయుర్వేదము	౫	విషూచీనిషూదనరసము	౨౨
విషూచి-లోకవ్యవహారసామములు	౬	విషూచీకాలానలము	"
విషూచి-ప్రాచీనత	"	అజమోదావటి	౨౩
విషూచి-వ్యాప్తి	౭	మరిచాదిరటి	౨౪
ద్వితీయప్రకరణము.		విషూచీగజశేసరి	౨౫
విషూచి-పాశ్చాత్యవైద్యనిదానము	౮	కర్పూరాదిరటి	౨౫
విషూచి-ఆయుర్వేదసిద్ధాంతము	౯	ఖడిగసారవటి	"
విషూచి-సామాన్యలక్షణములు -		రసభిస్కోపయోగము	౨౬
ప్రథమావస్థ	౧౦	జీగకాదికషాయము	౨౭
విషూచి-ద్వితీయావస్థ-అలంకము	౧౩	వచ్చాదికషాయము	"
దండకాలసకము	౧౦	భృంగరాజనస్యము	౨౮
అసాధ్యలక్షణములు	౧౧	చించాదినస్యము	"
సాంక్రామికము	౧౬	కరంజాద్యంజనము	"
తృతీయప్రకరణము.		దమనకర్మ	౨౯
చికిత్సాపూర్వము ఆచరింపదగిన		పాంతులు నిలుపుటకు చికిత్సలు.	
నియమములు	౧౭	సర్వపతేపము	"

విషయము.	పుట.	విషయము.	పుట.
మంచు గెడ్డము పోయినము	30	మగ్గుపొనీయము	31
కార్యాపయినము	"	అరూరాదిపొనీయము	"
మాదీఫలయినము	"	తండులపొనీయము	"
మయూగపింఛాదియినము	"	హిమంబుపొనీయము	"
మాతులంగడియినము	30	ద్రాక్షాదిగంధూషము	30
ఏలాదియొక్కము	"	చలువగ్రమ్ముట—దానిచికిత్స	"
ఏలాదికషాయము	"	కష్టారీప్రయోగము	30
దాదియొక్కము	31	కష్టార్యాదికటి	"
చిల్వయొక్క షాయము	"	చలువకుబాహ్యోపచారములు	31
ఉర్రాదికషాయము	"	శిగుత్వగాదిలేపము	"
వటాంకురాదికషాయము	33	లకునాదిలేపము	33
అజమోదాదికషాయము	"	కర్పూరతైలాదిలేపము	"
తంతులకణాదిపొనీయము	"	సర్పపొదిలేపము	"
లాజపొనీయము	"	కర్పూరాదిలేపము	"
జీరకపొనీయము	34	కుళుత్తాదిలేపము	"
మృల్లిందపొనీయము	"	మైకతాదిస్వేదము	34
కష్టారీప్రయోగము	"	ఉష్ణోదకోపచారము	"
కట్యుక్తయొక్కము	34	కాళ్లుచేతులు నరములు లాగుట	"
అజాదీయొక్కము	"	భున, కొంకరలుబోవుటకును	"
విరియపు గుటికలు	"	చికిత్స	"
నికాధూమము	"	మూత్రమును పెడలిండు నుషా	"
ఏలాదిధూపము	34	యములు	34
జీరకాదిపొనీయము	"	మూత్రము స్రవించుట కుపాయములు	"
కార్యాపయినము	"	ముల	34
చిల్వాదిపొనీయము	"	సురాక్షారాదిలేపము	"
కృష్ణ (దప్పి)	35	ఇత్థురాదిక్షారలేపము	"
దప్పితగ్గుటకు చికిత్స	35	సురాక్షారాదిపానము	35
తక్రపొనీయము	"	పునర్నవాదికషాయము	"
నింబపొనీయము	"	దూర్వామూలాదికషాయము	"

కవయము.	పుట.	కవయము.	పుట.
చలువయు చమటయు లేక మూ		అన్నము	౨౧౬
త్రము బంధించినపుడు చేయు		పిండివంటలు	"
దగిన చికిత్స	౪౮	కూలు	౨౧౭
మూలకాదిస్వరసము	"	బియ్యము	"
పాషాణభేదిక పాయము	"	పప్పులు	"
మూత్రబంధమునతొరప్రయోగము	౪౯	పండ్లు	"
అపామాగ్నాదితొరయోగము	"	పచ్చిదూలు	"
ఇత్తుగాదిక పాయము	"	మాంసములు	"
శిలాఫలాదిపానము	"	దేవులు	౨౧౮
చతురప కరణము.		నీళ్లు మొదలగునవి	"
కలరారోగుల నుంచవలసిన నియ		నివాసము మొదలగునవి	"
మాములు	౨౧౦	మత్తుపదార్థములు	"
రోగిని ప్రత్యేకముగనుండు నుసా		కలరా వ్యాపించియుండు సమయ	"
యములు	౨౧౧	మున నాచరించుపథ్యములు	"
రోగినిపరుండ బెట్టుట	౨౧౨	గృహము	"
వస్త్రములు శుభ్రపరచుట	"	పొగ వేయుట	౨౧౩
పాత్రలు	౨౧౩	మనుగుదొడ్లను చక్క చేయుట	"
ఆహారపదార్థములు	౨౧౪	నీళ్లు	"
బంధువులు చూడకుండుట	"	ఆహారము	౨౧౫
రోగియింటియందలి వస్తువుల గ్ర		పాత్రలు	"
హించకుండుట	"	వస్త్రములు	౨౧౬
ఇంటిని శుభ్రము చేయుట	"	శయనోపకరణములు	"
పరిచారము	౨౧౭	నిద్ర	"
విషకాచీరోగులకు పథ్యములు	"	బాహ్యోపచారములు	"
కలరావ్యాపించియుండు సమయ		భీతినివదలుట	"
మున దపథ్యములు	౨౧౮	స్వాస్థ్యపరిపాలనము	౨౧౯

సూచన.

ఇందు గమనింపబడిన మోతాదులను వానిసాంకేతికములను యుక్తముగా నిర్దేశించబడినది.

గురిగింబ

కుంకుడగింబ

పెసలగింబ

ఒకగుక్కెడు (అ ౧ అవున్న)

శండిగింబ

అరఅవును

సెనగగింబ

ఐదుబొట్లు

యవపరిమితి

చిన్ని యుండలు

నాల్గయవలు

మోతాదులన్నియు ప్రాయశముగ పదివత్సరములకు పైబడినవారి నుద్దేశించి చెప్పబడియున్నది. దీనినే ఒకమాసమునుండి యారుమాసముల వయసు కల శిశువులకు మోతాదులలో శనిమివవభాగము మోతాదుల నియ్యవలెను. ఆరుమాసములనుండి ఒకవత్సరమువరకును అరవభాగము మోతాదుల నియ్యవలెను. ఒకవత్సరముకుండి నాలుగువత్సరములవరకు నాలవవంతు మోతాదుల నియ్యవలెను. నాలుగువత్సరములనుండి పదివత్సరములవరకును అర్థపరిమితిగల మోతాదునియ్యవలెను. పదివత్సరములనుండి మామూలు మోతాదుల వాడవచ్చును. దుగ్భావముగ నున్నవారికి మోతాదుల నుపయోగించునపుడును ఉచితమునాగముగ జరిగి యుపయోగింపవలెను.

మాత్రమోషణులగు మందులుగాక కషాయాదులనుకూడ పైవయోధేదముల పరికించి మోతాదులం గనిపెట్టి యుపయోగించునది. ఒకగుక్కెడు ఒక అవునునుగా భావించునది. ఇందు అచ్చటచ్చట "కొంచెముకొంచెము" అని కషాయాదుల యుపయోగమున జెలుపుబడినది. దీనిని సమమును రోగస్థిని కోగిలములు ఎరింగి పరిమితి నుపయోగించునది.

వక్షములు శుభ్రముపరచుట అను నివయమున గనబరచిన "మోషాకు" కర్పూరము దీనికాచిన జేడినీళ్లు" అనుదానినే "పైవేడినీటిని" అని ప్రాయుధ్యములయొండెల్ల గ్రహింపవగును.

౧౧ - పుటయందలి విదవ ప జ్ఞేయండు

‘గ్రీష్మవసంతముల’ అనుచోట ‘గ్రీష్మనర్మ ఋతువుల’
అని చదువుకొనవలెను.

విషూచి - కలరా.

ప్రథమ ప్రకరణము.

ఇయ్యది యాశస్తి కముగను క్రూరముగను వ్యాపించు సాంక్రమిక వ్యాధులలో నొకటియైయున్నది. ప్రపంచమున నుండు మానవసముదాయమున జరుగుచుండు లయమునకు కారణములగు వ్యాధులు పెక్కులుకలవు. అందు జ్వరము మొదటిదియనియు కలరా రెండవదియనియు దొరతనమువారి స్వాస్థ్యసంఘాధ్యక్షుని నివేదికయందు గనబరుపబడిన యీ క్రింది సంఖ్యలనుండి తెలియుచున్నది.

సం॥	కలరా.	జ్వరము.
౧౯౧౦	౩౨౫౯౪	౩౨౧౩౮౧
౧౯౧౧	౫౮౧౭౪	౨౯౮౬౮౮
౧౯౧౨	౩౭౭౩౦	౨౬౮౦౨౪
౧౯౧౩	౬౮౪౪౯	౩౦౭౬౨౦
౧౯౧౪	౩౦౦౯౮	౨౯౦౨౨౮

పై సంఖ్యలనుండి యీ విషూచివ్యాధి క్రమముగ నా నాట ద్విగుణాభివృద్ధి గాంచియున్నది. విషూచివ్యాధివలెనే సాంక్రమికములలో జేరిన మనుషారిక (మశూచికము) వ్యాధియు గూడ నానాట సభివృద్ధినందినట్లులు ఈ దిగువ కనుపరుపబడిన సంఖ్యలనుండి తెలియుచున్నది.

సం॥	మనుషారిక.	సం॥	మనుషారిక.
౧౯౧౦	౧౯౧౯౮	౧౯౧౪	౨౭౮౮౯
౧౯౧౧	౨౩౮౧౭	౧౯౧౫	౨౪౦౩౮
౧౯౧౨	౧౪౮౦౨		

ఈ సంఖ్యలజూచిన నీవ్యాధియొక్క వ్యాప్తియు కొంతవరకు (అనగా ఒకటికి ఒకటిన్నర) అధిక్ష్టమైనట్టులు స్పష్టమగుచున్నది.

జ్వరము, కలరా, మనూరికము, ఈ మూడిటి సంఖ్యలలో జనసామాన్యముగను దేశసామాన్యముగను వ్యాపించు జ్వరముయొక్క వ్యాప్తి కొంచె మించుమించుగ నొకటేస్థితిలో నున్నది.

కలరా మనూరికముల వ్యాప్తిమాత్రము నానాట నభివృద్ధిలోనున్నట్టులు తేటబడుచున్నది. అందును కలరావ్యాధి ౧౯౧౦-వత్సరమునుండి చూపబడిన దొరతనమువారి నివేదనములయందలి సంఖ్యలం బట్టిచూడ విషూచి యను తనపేర్కము సార్థకముగ జేయుచున్నది.

ఈ సాంక్రామికవ్యాధుల వ్యాపనము క్రమముగ నభివృద్ధి నొందుటంజూడ దొరతనమువారు లక్షలకొలదిద్రవ్యమును వెచ్చించి పారిశుద్ధ్యసంఘములనుండి చేయు ప్రయత్నములు విఘ్నములని తోచుకమానదు. దొరతనమువారు ఆరోగ్యసంరక్షణమునకై యెట్టిప్రయత్నముల నలువకున్నచో కలరా మనూరికము ప్లేగు మున్నగు సాంక్రామికవ్యాధులు వాని ప్రభావముల నింతకన్న నెన్నివేలభాగముల నధికముగ జూపియుండునో యూహింపజాలను.

లోకమున ప్రతిమనుజునకును విద్యయు నారోగ్యమును
 ఆవశ్యకములు. ఈ రెంటిలో నేది లేకున్నను వానిజన్మము నిరర్థ
 కము. అందుకు మొదటిదియగు విద్య లేకున్న కేవలము నిష్ప్ర
 యోజనము. ఏల? యన:-కొంతవరకైనను విద్య నభ్యసించిన
 వాడు వానియారోగ్యమునకై ప్రయత్నముల సలుపుకొనును.
 వానిని ప్రాయశముగ నేవ్యాధులు నాశ్రయింపజాలవు. విద్యా
 బుద్ధులు లేక సామాన్యముగ నారోగ్యమార్గముల నాశ్ర
 యించనివారి నే క్రూరములగు విషూచి, ప్లేగు, మసూచికము
 మున్నగు సాంక్రమిక వ్యాధులు విశేషముగ నాశ్రయించు
 చుండును. ప్రతిమానవుడును విద్యాబుద్ధులు గల్గియుండినగాని
 స్వయముగ నారోగ్యసంరక్షణము జేసికొనుటకు వీలుకల్గదు.
 ఈయర్థమునే పూజ్యులగు వాగ్భటాచార్యులు “శరీరచిన్తాం
 నిర్వర్త్య...” అను వాక్యముచే నుద్ఘోషించియున్నారు.

దారితనమువారు తమశక్తికొలది ప్రజలయొక్కయు
 దేశముయొక్కయు స్వస్థతను కాపాడుటకై తగుసదుపాయముల
 గలిగించెదరు. దానికిదగు ద్రవ్యమును వెచ్చించెదరు. హిత
 ముల బోధించు గ్రంథముల బ్రచురించెదరు. సన్మార్గముల
 జూపెదరుగాని విద్యావంతులుకాని కొందరు మన్వాది స్మృ
 తులయందు ఆరోగ్యవర్ధనమునకై బోధితములగు సాచార
 రమార్గములను చరకాదులయందు బోధితములగు నారోగ్య
 మార్గములనుకూడ పాటించక హిత హితముల దెలియక చేయు
 మూఢాచారముల మానుపజాలరు. పథ్యాపథ్యముల నెరుంగని
 ముట్టివారికి సామాన్యముగనైనను విద్యాబుద్ధులగరవుట దొర

తనమువారి మొదటిపనియైయున్నది. ఆయాప్రాంతములగు
జ్ఞానవంతు లచ్చటచ్చటనుండు సామాన్యజనుల కందరకు విద్యా
బుద్ధుల గరపవలెను. పలుమారు ఆరోగ్యమార్గముల నుపదేశింపవలెను. ఈ రెండువిధములగు నుపాయముల జేసినచో సా
మాన్యప్రజలందరును కొంతవరకు విద్యాబుద్ధుల గ్రహింపనోపు
దురు. పిదప క్రమముగ నారోగ్యమార్గముల నాచరింపగడంగు
దురు. అట్టి స్థితిసంభవించినగాని దుర్వృత్తములగు సాంక్రా
మికవ్యాధుల యాటోపముతగ్గదు. అటుకానిచో దొరతన
మువా రారోగ్యసంరక్షణమునకై వత్సరమున కెన్ని లక్షలధన
మును వెచ్చించినను ఫలముగన్పట్టదు. శాసనసభలయందు
మన సభాసదులు, ఆరోగ్యరక్షణమునకై దొరతనమువారు
చేయుధనసహాయము చాలదని కంతశోషగ వాదోపవాదముల
జరిపియు ప్రయోజనములేదు.

—(విషూచి - వేదములు.)—

ఈక్రూరవ్యాధిని పరమప్రాచీనములని ప్రాచ్యపతీచ్య పండి
తవరులచే నిర్ణయింపబడిన ఋగ్వేదాదులయందు * “విషూచి”

* ఋగ్వేదము 5-వ అష్టకము, 1-వ యధ్యాయము, 1-వ వర్గము, “సామూద్రా నివృతాకం
విషూచిమహివా యా నో గయమానివేళ | తిరీ చాభేధం నిర్మలిం పరాచై రస్తే భద్రా సోమకసారి
శక్తి” ౧-భా “తాం విషూచిం - నివృత్ - శర్వతః గచ్ఛన్తిం అమివాం-రోగం నివృతాకం - నియోజ
యతం.”

అథర్వవేదము—7-వ కాండము, 4-వ అనువాకము, 44-వ శ్లోకము, “సామూద్రా
నివేళ | చాభేధం దూరం నిర్మలిం పరాచై ర్మృతం చిరీతః ప్రముముగ్ధ్యస్తే”
౧-భా, “విషూచిం-నివృత్తమహివా, అమివాశ్చవాచ్యం రోగం నివృతాకం - నివాళయతం.”

మైత్రేయతీసంహిత 8-2, ఋగ్వేదసంహిత 87-18, తైత్తిరీయబ్రాహ్మణం 2-6-1,
శతసప్తబ్రాహ్మణం 12-7-3-2

యను నామముచే నామచుండుటం గనవచ్చును. ఇయ్యది యనేక విధంబులగు రూపములచే నలుదెసల వ్యాపించునది యనియు, ఏక కాలమున నతివేగమున ననేకులయందు వ్యాపించు పాపరోగమనియు దీనిస్వరూపమును నిశ్చయించి దానికనుగుణమగునట్లు విషూచియను సంజ్ఞ నేర్పరచియున్నారు.

—(విషూచి - ఆయుర్వేదము.)—

పిచ్చుట దానిననుసరించి యాయుర్వేదవిద్యను వ్యాపింపజేసిన * చరక సుశ్రుత వాగ్భటాదులు ఈవ్యాధికి ఊర్ధ్వాధోద్వారములయందు వమన విరేచన రూపముగ వ్యాపించుటంజేసి ' విషూచి ' యనియు, నాతాదిప్రకోపవశంబున శరీరమునం దంతటను వ్యాపించి విశేషముగ మాదులచే బాడిచినట్లు బాధించుటంజేసియు విశేషముగ మరణమును నూచించుటంజేసియు " వినూచి " యనియు సార్థక నామముల నిడి తమతమ తత్త్వములయందు వ్యవహరించిరి. కావున వేదకాలమునుండి యాయుర్వేదకాలమువరకు నీవ్యాధియొక్క స్వరూప స్వభావములను వివరించునట్లు ఏర్పరుపబడిన పద్ధతులబట్టి యీ వ్యాధియొక్క సంజ్ఞావాచకములగు శబ్దముల రెంటికిని నాల్గువిధ

* చరకవిమూలకము, అ. 7.

" క్రత విషూచిః సూర్యం చా ధృవ ప్రకృత్తుబోహం యథోక్తరూపం విద్యాత్."

సుశ్రుత ఉత్తరతంత్రము, అ-50, " నూచిధిరి మాత్రాణి తురతా సర్వివశేషిణః । యస్మా

చక్షేర సా శైలిర్మి రుద్యతే తు విషూచిః."

వాగ్భటసూత్ర, అ-5, " వివిధై ర్వేదసాధ్యైః సావ్యాదిధిభిః పరః । నూచిధిరివ గ

త్రాణి విద్యంతి విషూచిః."

" శబ్దలక్ష్యము, వి-౩, " మృత్యుం నూచయంతి విషూచిః."

ములగువ్యుత్పత్తుల నిర్ణయించుకొనదగియున్నది. అదియెట్లుబన:-
 “విషు-నానా-అచ్చతి-గచ్చతీతి-విషూచీ” “విష్వక్ (సర్వతః) అ
 చ్చతీతి విషూచీ” “విశేషేణ సూచీభి రివతుద్యతేతి వినూచీ”
 “విశేషేణ సూచయతి మృత్యుమితి వినూచీ” ఈనాల్గువిధము
 లగు వ్యుత్పత్తుల యర్థము పైన వివరింపబడియున్నది.

—(విషూచి - లోకత్యవహారసామములు.)—

ఇయ్యది క్రూరమగు మొక దేవతయొక్క పక్షిణమున
 గల్గు వ్యాధియని సామరజనులు లోకమున సామాన్యముగ
 వాడుకొనియెదరు. వారలు దీనిని మరిడిమహాలక్ష్మి, తుడవు
 లమ్మ, మారియమ్మ, గొట్టలమ్మ, అను క్షుద్రదేవతలనామములచే
 కూడ వాడెదరు. మరియువిషూచిబాద్యము, వాంతిభేది, గత్తెర,
 దూము, విషభేది, భ్రాష్టి, చేదు, హైజా, అనునవి మొదలగు
 నామభేదములచే నాయాదేశముల పలుదెరంగుల వాడుమం
 దురు. ప్రకృతకాలమున “కలరా” అని చెప్పినచో సకలదేశ
 ములయందాను సుబోధముగ నీవ్యాధియని గ్రహించెదరు.

—(విషూచి - ప్రాచీనత.)—

ఇయ్యది కొన్ని శతాబ్దములకు లోపలి కాలంబున బయలు
 వెడలిన యొక నవీనవ్యాధియని యాధునికచరిత్రకారులు వ్రా
 యుచున్నారు. పైజెప్పబడినట్లు మన గ్రంథములబట్టి పరికిం
 చితిమేని ఈవ్యాధి నూత్నముగాక అతిప్రాచీనముగ వేదకాల
 మునకే వ్యాప్తినంది యప్పటి యార్య ఋషిపుంగవుల విమర్శన

ములకును పరీక్షలకును లోనై వారికి స్వయాపస్వభావంబులు
యథానస్థితయాపంబున దెలియునంతటి పరిచితికి పాత్రంబై
వచ్చుచున్నదని నెలయుగలదు.

—(విషయ - వ్యాప్తి.)—

ఆధునిక చరిత్ర కారులీవ్యాధియొక్క వ్యాప్తిని గురించి యిట్లు
వర్ణింపుచున్నారు. ఈవ్యాధికి జన్మస్థానము ఆసియాఖండము.
అందును భారతభూభాగము. అందును వంగదేశము. ఇట్లాసియా
ఖండము జన్మదేశముగా నేర్పరచుకొనిన యీవ్యాధి ౧౮౧౭-వ
క్రీస్తున వత్సరమున విజృంభించి యూర్పున జపానువరకును
దక్షిణమున మార్షల్ లంకలవరకును పశ్చిమమున కాస్పిక్
సముద్రమువరకును వ్యాపించెను. ఇట్లు తీవ్రముగ నీవ్యాధి
వ్యాపించుచుండినను క్రీస్తునవశకము ౧౮౩౦-వ వత్సరమువరకు
నీవ్యాధి యైరోపాఖండమువై పునకు తనదృష్టిని ప్రసరింపజేయ
లేదు. కాని ఆవత్సరముననే ఆఫ్ గాన్ధానము, పరిషియాల
మార్గమున ప్రయాణముసాగించి రషియాదేశంబునజేరి య
చ్చట పిచ్చులపడిగ విహరించి యచ్చటనుండి యైరోపాయందలి
దేశంబుల నన్నిటిని ప్రవేశించుచు నాశనముజేయుచు క్రమం
బున ౧౮౩౨-వ వత్సరమున సింగ్లాండుకు చేరెను. పిదప నచ్చట
తనకృత్యమును నిర్వర్తించుకొని మండుచుండు వేసవికాలపు టెం
డలకును భయమందక యట్లాంటిక్కు సముద్రము నవలీలగ దాటి
- కనడా యునైటెడ్డు స్టేట్సుమొదలగు ప్రదేశంబుల విస్తంభ

విహారము నవలంబించి గొప్పగొప్పపట్టణముల నన్నిటిని దిలకించెను. ఇట్లేనమరయాత్ర ౧౮౩౯-న నంవత్సరమునర కీవ్యాధికి ఖండాంతరములయం దనర్గళముగ జరిగెను. పిమ్మట నిట్టియాత్ర యాదేశంబుల నాలుగై దుసారులుమాత్రము జరిపినట్లు తెలియుచున్నది. ఇట్లవిచ్చిన్నమగు సంచారముగలిగి బహుకాలంబుగ వ్యాప్తినందియుండు నీవ్యాధి జనించుటకు కారణమెద్ది? యని విచారితము.

ద్వితీయ ప్రకరణము.

—(విషూచి - పాశ్చాత్య వైద్యవిదానము.)—

ఈవిషయమై పాశ్చాత్యవైద్యవిశారదులు పరిశీలించి ౧౮౪౪-వ క్రైస్తవ వత్సరమునకు పూర్వమునరకు నితరవైద్యకపద్ధతులవారు నక్కాణించునట్లే యీవ్యాధికి అజ్ఞేర్ణాద్యనేక కారణముల చెప్పుచుండిరి. ఈవిషయము, వారు “కలరా” శబ్దమునుగురించి చేయు * నవయవార్థములను పరిశీలించిన తెలియగలను.

పిమ్మట ప్రాయీకముగ రోగి సామాన్యమునకు నూత్నక్రిములే ముఖ్యకారణములని స్థాపించిన “కాచి” యను జర్మనుదేశీయ వైద్యశిఖామణి కలరావ్యాధికిని కామావంటి నూత్న

* Vide Page 115. Encyclopedia & Dictionary of Medicine and Surgery Vol. II.

క్రిములే కాగణములనుయు నిసూక్ష్మక్రిములే జలము మొదలగు పానీయద్రవ్యములనుండి శరీరమున బ్రవేశించి విషూచి-కల రాను గలిగించుననియు తనయభిప్రాయమును ౧౮౮౪-వ వత్సరమున సిద్ధాంతపరచెను. అది మొదలుగ ప్రత్యక్షసిద్ధమగు నీకారణమే యుక్తమని దేశంబులయందంతటను ఏకగ్రీవముగ నంగీకరింపబడెను. అయినను విషూచీవ్యాధి కలిగినవారిలో కొందరి దేహములను పలుమారు పరిశీలించినను కామావంటి క్రిములగు పడకుండుటచే గోగసామాన్యమునకు చెప్పిన నూత్నక్రిములే యీవ్యాధికి ముఖ్యకారణము లనిచెప్పి వీలులేదని నిర్ణయించు వారును అందుకొందఁ గన్పడిరి. అయినను నీరికంటె పైవారిసంఖ్య యేదేశమునందంతట సాధకముగ నుండునట్లు తెలియుచున్నది. ఇట్టి వినరములందెలుపు గ్రంథములు ఆంగ్ల భాషయందును తన్నతానున గముగ వ్రాయబడు దేశ భాషలయందును ప్రచురింపబడి యుండుటచే గ్రంథభీతి నుట నీవిషయమును విడచుచున్నాను.

—(విషూచి - ఆయుర్వేదసిద్ధాంతము.)—

ఋతుభేదముల ననుసరించి త్రిదోషములు చయప్రకోప ప్రళయముల నందఁటయు పదార్థములయందలి మధురాది రసంబులు న్యూనాధిక్యంబుల నందఁటయు శీతోష్ణస్థితులు తారుమారగుచుండుటయు స్వభావసిద్ధము. ఇట్లు భగవదధీనంబులై స్వధర్మంబులతోగూడ ఋతువులుమారు నవసరంబున క్రమప్రాప్తిచే హేమంత శిశిరాది ఋతువులూపతింప త్రిదోషము

లలో నొక్కటియును కఫంబు ఘనీభివంబునందును. ఇట్లు హేమంత శిశిరంబులయందు సౌమ్యాదిగుణంబులకును తజస్వములగు ధర్మంబులకును నలనాటపడియుండు దోషాదిదేహభాగంబులన్నియు శిశిరాంతంబున గలుగునూర్పునలన నసంతఃకుతుధర్మంబులగు నాగ్నేయాది గుణంబులును తదాధారభూతములగు ద్రవ్యంబులును సంబంధించుచుండుటచే తననుగుణముగ సాత్త్వికమును (అలవాటును) మార్పుకొనవలసియుండును. 'వసుతి ఘనీభావమునందియుండు కఫము కరగి ద్రవించుటచే ప్రకోపమునొందును. ఆసమయంబున జాతరదీప్తి ఋతుస్వభావమున తగ్గును. ఇట్లు కలిగిన యగ్నిమాంద్యముచే శోణితవ్యాధులు నసంతమున సహజముగ నుత్పన్నములగుట కవకాశము కలుగును. విదప నాగ్నేయకాలముయొక్క యంతిమభాగమగు గ్రీష్మఋతువు తలచూపును. ఇందు కాలస్వభావముచే మనుజులబలము సహజముగ తగ్గును. వాతముచయావస్థనొందును. శ్లేష్మము క్షీణించును. వసంతఋతువునం దంకురించిన యగ్నిమాంద్యము అనుబంధముగనుండును. ఇట్లు క్రిష్టికచర్య గడచునుండ సౌమ్యకాలమున కారంభకమగు వర్షఋతువు ప్రారంభించును. ఇందు వెనుకనుండి యనుబంధమగు నాగ్నేయకాలముయొక్క గుణములన్నియు శీతవాతములచేతను వర్షముచేతను ఎల్లపుడును మేఘములు ఆకాశమున కప్పియుండుటచేతను భూభాష్పముచేతను మొక్కపెట్టున తగ్గును. మలినముతో.

గూడియున్న యుదకము ప్రవహింపనారంభమగును. ఉదకములు కలుషములగుటచే నెల్లవిపాకమును బొందును. వసంతగ్రీష్మ ఋతువులయందలి యగ్నిమాంద్యము అనుబంధమగును. ఆరు మాసములుగ ననుబంధమగు నాగ్నేయకాలమువిడిచి సౌమ్య కాల మారంభించును. దీనిచే గ్రీష్మవసంతముల ఋతుసంధి తోబాటు దీర్ఘానుబంధమగు నాగ్నేయ (ఉత్తరాయణ) సౌమ్య (దక్షిణాయణ) కాలములసంధియు నేర్పడును.

స్తైర్యవిధములగు ఋతుసంధి కాలసంధులయందు గలిగడి న్న జములగుమార్పులే ప్రాణికోటికిని గలుగును. ఈమార్పు ముఖ్యముగ నగ్నిమాంద్యముగను ఉదకదోషముగను ఎన్నదగియున్నది. వర్ష ఋతువున సహజమగు మలినోదకము చెరువుల పొరగ్నాను బావులయందను జేరి వసంతగ్రీష్మఋతువులలో భూమియందను దాగియున్న యనేకవిధములగు రోగములకు కారణములగు నీజముల నంకురింపజేయును. అందువలన స్వాభావికమగు నగ్నిమాంద్యముచేత వాతప్రకోపమునకు నిలకడయైన వర్ష ఋతువునందు విషూచి జనించును. పిదప తనమిత్రములగు గ్రహణీయు అగ్నిమాంద్యంబును బలహీనంబును గలవారి యెడలను తన పేరు వినినమాత్రముననే భీతినొందువారియెడలను ముందు ప్రకరణమున గనబరుఫంబడు నపథ్యాహారముల సేవించువారియెడలను తననై జశక్తులను జూపుచు దండయాత్ర నలుపుచుండును.

సౌమ్యగ్నేయ సంధికాలమునను హేమంతశిశిరయుతు
 పులకుజేరిన ఋతుసంధియందును పై యగ్నిమాంద్యాది దోష
 జన్యములగు విషూచిమొదలగు సాంక్రమికవ్యాధులు గలు
 గుటలేదు. పీలయన - సౌమ్య ఆగ్నేయకాలసంధియందు శరీర
 హానికరములగు వ్యాధులనన్నిటిని మారముజేయదగినంతబలము
 శరీరమున నుండుటచేతను, సమస్తవ్యాధులకు మూలభూతమగు
 సగ్నిమాంద్య మాకాలసంధియందు లేకపోవుటచేతను, సమస్త
 జీవకోటికిని జీవనమునకును ప్రధానమగు పానీయము (నీర్లు) మలి
 సముగాక శుభ్రముగ నుండుటచేతను, ఆగ్నేయకాలమువలన
 తపింపంబడిన భూమి వెనుసంట్లనే చల్లుబడుటగాని ఉదాకాది
 పదార్థములు మలినములును అన్లువిపాకములును నగుటగాని
 యీసౌమ్య ఆగ్నేయకాలసంధిలో కూడిన హేమంతశిశిరయుతు
 పుల సంధియందు లేకుండుటంజేసియు సగ్నిమాంద్యవికారము
 లగువిషూచి మొదలగు సాంక్రమిక వ్యాధులు తలమాప సవ
 కాశము లేకయున్నది.

— (విషూచి సామ్యలక్షణములు - ప్రథమాశ్లో.) —

పై బేర్కొనబడిన నిదానాదులనుండి గ్రీష్మవర్షయుతు
 సంధులజనించు క్రూరమగు నజీర్ణవ్యాధి విషూచియని తెలియు
 చున్నది. మరియు నీవ్యాధి యవస్థాభేదములచే నలసకమనియు
 దండాలసకమనియు వ్యవహరింపబడుచున్నది. దండాలసకమును
 కొన్నిగ్రంథములయందు విలంబికయని వచించెదరు.

ఈ వ్యాధి గల్గునపుడు తోలుతోలుతెదోముగ విస్తారముగా విరేచనములగును. కొన్ని సమయములలో పసరు నురుగు మొదలగు వానితో నూడి పీల్చుముకాని యాహారపదార్థములు వాంతులరూపమున పలువడి విదప గంజవంటి నీళ్ళ విరేచనములగుటయుగలదు. వాంతులుకూడా పీల్చితో పెడలుచుండును. ఇత్తరంగున వాంతులును విరేచనములును క్రమముగ నధికములై కొంత పీల్చి వాంతులైనను విరేచనములైనను నిలచును. లేక గంజు నోళ్ళ సారిగ నిలచుటయుకలదు. పిమ్మట కడుపునొప్పి, ఆవలింతలు, కడుపుబ్బరము, మూత్రము పెడలక నిలచుట, భిక్షుము, దబ్బి, శరీరమున శాపము, శరీరమందలి రంగుమారుట, బడలువణకుట, రొమ్మునొప్పి, తలతిరుగుట, నాల్గిచేతులు కొంగిరలుబుట్టుట, ఈ లక్షణములు వరుసగ కలుగును. ఈ వ్యాధియుక్తి ప్రాథమికదశయందు పైజెప్పిన లక్షణము లన్నియునను, లేక వానిలో కొన్నియైనను కలుగును. ఈ వ్యాధి తరుచుగ తననీ జలక్షణములగు వాంతివిరేచనములతోడనే సూరభమగును. లేక కొన్ని సమయములలో నీ వ్యాధి వాంతులతోడనే నను విరేచనములతోడనే నను ప్రారంభమగుటయు కలదు.

—(రెవూచీ ద్వితీయాశ్లోక - అలసకము.)—

పై జేర్కొనిన లక్షణములలో ప్రధానములగు వాంతులు విరేచనములు నిలిచిపోవును. మూత్రము తగ్గును. కడు

పుబ్బర మధికమగును. అపానవాతము నిలచును. కడుపులో గుడగుడయనుశబ్దము కలుగును. దస్తి యధికమగును. చెమటలు క్రమముగ హెచ్చుచుండును. కంఠస్వరము హీనమగును. ఒడలు క్రమముగ చల్లసగుట కారంభించును. నాడి మందగించును. దోషములు ప్రకోపము నుండినకొలది వ్యాధి ముదిరి యథోద్వారమున వెడలువాతమును మలమును, అష్టపరచును. ఊర్ధ్వద్వారమున వెడలు ఉద్గారము (వ్రేపుల) ను వాంతిని నిలిపివేయును. ఆమాశయమునందలి పాచక పిత్తము వమనముతో బైలు వెడలిపోవుటచేత లోపలికిదిగియున్న యన్నము మొదలగు పదార్థసామాన్యము పచనము నొందక మందీభూతమై యామాశయమున శల్యమువలెనుండి క్రూరములగు శూలమొదలగు నుపద్రవముల గలిగించును. ద్వాదశజేసియే దీసిని *యలసకమని శాస్త్రజ్ఞులు నుడివరి.

—(దండకాలసకము.)—

క్రమముగ దోషములు మిక్కిలి, ప్రకోపము నుండి యామదోషముతో జేరి స్రోతస్సు లన్నిటియందును నిండి యుండును. దానంజేసి వమనవిరచనములు బొత్తుగ నిలిచి పోవును. మూత్రనిరోధ మధికమగును. చెమటలు విస్తారములగును. కాళ్లుచేతులయందు కొంకరలధికములగును. నాడి

* “అలసం క్షోభకం దోషైః శల్యైశ్చైవ సత్యం నాస్తి కమి । పూలదీక్షా విరుధే నీవ్రాణా చర్మ్యతే సారవర్జితా ॥ సాలసః” అష్టాంగహృదయ సూత్రస్థానము ఎనిమిదవ అధ్యాయము.

సంసమగును. శివగణము మందునలెచల్లబడును. కింఛ్చు లోనికి లాగికొనిపోవును. దప్పి ఎలుమూరు నీరుద్రాగుచున్నను అడం గక మిక్కుటమగును. నాలుక శ్లేష్మబడి తాటిపట్టయంచులవలె గరకుగల్గియుండును. కనుపుబ్బర మధికమగును. ఎక్కిళ్లుమున్నగు నుష్మదశము లధికముగ నావరించును. ఈలక్షణములు విస్తరించుకొలది శివగణము ఇలువట్టుకదలక కొయ్యవలె నిలచి పోవును. దాసరిశివగణము యుండునప్పుడు * దండకాలసకమని శాస్త్రములు పేర్కొనిన పేదవైష్ణవ లక్షణములలో కొన్ని కనిపించినను గోగి యనువుని కేగ పేదముగల్గుచున్నాడని యెరుంగునది.

—(అసాధ్య లక్షణములు.)—

గృహస్థములును గోష్ఠియు పేదవులును నల్లబడుట, మైమరచుట, వాల్చియాధిగమగుట, కన్నులులోనికి లాగికొనిపోవుట, కంఠస్వరము మిక్కిలి క్షీణమగుట, కీళ్లు నడలుట, నాడులు మిక్కిలి నెన్నగిలుట, అందు వారినాడి కనిపించకుండుట, ఈలక్షణము లన్నియునైతే నను కొన్నియైనను కనుపించిన గోగి బ్రతుకుట దుర్లభమని యెరుంగునది.

* "... అశ్వశ్మశ్చుత్తరే దోమః కుష్టాశ్చుత్తరే || యంతః స్థితాం తనుం శర్వాం తందితాం శ్చుత్తరే తే || తందితాశ్చింతామ తం శ్యజేదామహిణమ్ || " అష్టాంగహృదయము శాస్త్రము అను ధ్యాయము.

† "చుక్కాకదత్తశ్చ కణోల్పసంఖ్యో వ్యుద్ధికోద్ధృతరయాశత్రః | హృస్వరః శర్వముద్రశ్చ | గూఢాశ్చ రసాశ్చ సగళాయ || " అష్టాంగహృదయము ఎనిమిదవ ధ్యాయము.

—(విషూచి - సాంక్రామికము.)—

ప్రాచీనమహర్షులు ఈవ్యాధి విశేషముగ వ్యాపించు స్వభావముగలదియనియు విశేషముగ మృత్యువును సూచించు నదియనియు నన్వర్థబోధకమగు “విషూచి” యను నామధేయము నిడుటచే నియ్యది సాంక్రామికవ్యాధులలో నొకటిగ పరిగణించినటుల దెలియుచున్నది. ఈసాంక్రామిక వ్యాధులను పాశ్చాత్యవైద్యులు ‘పండమిక్’ (ఒకగ్రామమున నచ్చట చ్చటవ్యాపించు స్వభావముగలవ్యాధి), ‘ఎసిడమిక్’ (ఆదేశము నందంతటను విరివిగ వ్యాపించు స్వభావముగలవ్యాధి), ‘పాండమిక్’ (ప్రాయికముగ ప్రపంచమంతయు నేకకాలమున వ్యాపించు స్వభావముగలవ్యాధి) అను మూడువిధములుగ విభజించియున్నారు. ఈ విషూచికూడ పై మూడువిధములగు స్వభావములు గలదియనునట్లు “విషూచి” యను నామధేయమే సాంక్రామికతను బోధించుచున్నది. దీనినుండివ్యాధులకుగల సాంక్రామికత్వజ్ఞానము సుగాతన కాలమునుండియు ఆర్యులు దెలిసియున్నారనుట స్పష్టము. మరియు సాంక్రామికములను వాని వ్యాప్తినిగురించియు చరితమున విమానస్థానమందలి జనపదోధ్వంసనీయాభ్యాసమున గాననగును.

తృతీయ ప్రకరణము.

—) చికిత్సకు పూర్వము ఆచరింపదగిన నియమములు. (—

ఈ వ్యాధి గ్రామ దేవతలను గుఱు శ్రుద్రదేవతలయొక్క గ్రూహాశ్రమమున జనించినదీయని ప్రిచ్ఛి సమ్మకములచేతను కొందఱును, విరోధులగువాఱు జేయు శ్రుద్రప్రయోగములు (శాతపథులు) మొదలగు నాభిచారికములవలన గలిగినదని మరి కొందఱును, నలగది సకాలమున చికిత్సజేయకయుందురు. మరి కొందఱు సిల్ల శ్మశ్మముచేతను నెనునెంట దగుచికిత్స జేయకయు న్నారు. ఇంకొందఱు సమయమునకు దగువైద్యుని సాహాయ్యము పొంద లేని ప్రిథిగోనున్నారు. ఇట్టివారి ననేకుల నిప్పటికిని నునము చూచుచున్నారము.

అటుగాగ నలరావ్యాధిసోకినదని తెలిసినతోడనే రోగికి ఏమోత్రాణమును భయమునుగల్గించక ధైర్యమును జెప్పవలెను. రోగిధరించు దుస్తులు పడసి మొదలగువానిని ముందుచతుర్థప్రకరణమున జెప్పినప్రకారము శుభ్రపరచియుంచవలెను. వెంటనే తగుచికిత్ససేసకు డెలుపవలెను. ఒకవేళ చికిత్సకుడు అచ్చట లేకసమయమునకు తటస్థపడకున్నచో రోగియొక్క లక్షణముల బట్టి వ్యాధి యస్థితియందున్నదియును పైగనబరచిన లక్షణముల నుండి తెలిసికొనవలెను. పిదప సీప్రకరణమున జెప్పినవిధముగ మందులను వాసిమోతాదులను అనుసానక్రమములను గమనించి మిక్కిలి జాగ్రత్తతో నుపయోగించవలెను.

ఈవ్యాధికి సకాలమున దగుచికిత్స జేసినచో నూటికి నూర్గురును ఆరోగ్యమును బొందుదురు. నేను గడచిన యిరువదియైదు వత్సరములనుండి విషూచీరోగుల కి నేకులకు సకాలమునచికిత్స జేసి ఫలమునుజూచియున్నాడు. కొంతవరకు వ్యాధి ముదిరినపిదప జేయుచికిత్సలవలన ఫలమును విశేషముగ గాంచనేరము. నైద్యునిబుద్ధి కలెల్లమునుండియు, త్రకాల వేనులగు మహర్షులచే కనుగొనబడిన యశావధముల ప్రభావవిశేషమునుండియు, అంతిమావస్థయందును జేయుచికిత్సగూడ ఫలమును జూపును. అట్టిచికిత్సలనే నేనెనేక సమయముల జేసియున్నాడను. కాని వ్యాధి యేయవస్థయందున్నను చేయుచికిత్సయు సఫలంబగునని నమ్మదగదు. దీనిచే ప్రాథమికదశయందు చేయబడు చికిత్సలనుండి. యెంతటిఫలమును గాంచగల్గునామో అంతటిస్థలమును ఇతరావస్థల జేయుచికిత్సలచే గాంచనేరమనుట స్పష్టము. అనగా రోగారంభదశయందు చికిత్స జేసినచో నూటికి నూర్గురును స్వస్థతగాంచెదరు. ఇతరావస్థల జేయబడు చికిత్సలవలన నూటికి దాదాపు అరువదిమొదలు ఎనుబదివరకును ఆరోగ్యమును గాంచగలరని తలచెదను. గనుక “క్రియాశీలం సహపయేత్” అను పూజ్యులగు వాగ్భటాచార్యులవాక్యమును స్మరింపుచు, ప్రతిరోగమునందును తగినసమయమున చికిత్స జేయుట యావశ్యకము. విశేషముగ నిట్టిసాంక్రమిక వ్యాధులయందును త్వరపడుట ప్రధానకృత్యము.

మాయ — పాప పాపముల కారణము వినుద్ధోష్కమత్వతః
అని వాక్కులునును అప్పుడునును ఈవ్యాధి విషమమునుబోలె
నతిశీఘ్రమును. పాపములముగ నున్న చేయునది కావున నొక
నిమిష కాలమున నును పుట్టిచది నోడనే చికిత్స జేయుట మంచి
దనియు, సుపాధి వ్యాధిలయదానను సేకాలమున చికిత్స జేయ
మనునకు సహజము ఇంత్రైక కాల సిద్ధాంతము.

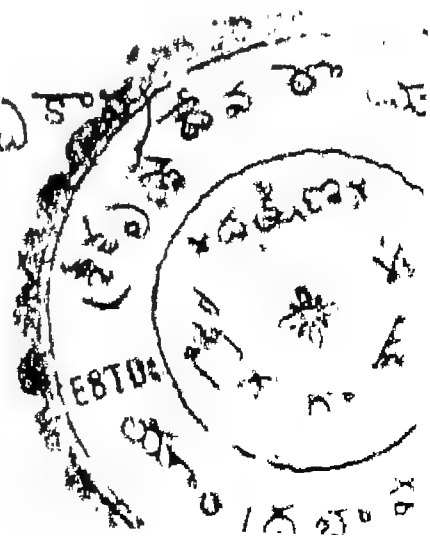
— (విషాదీకారము.) —

శుద్ధి చేసి	ఎరియిరిప కాయలచూర్ణము
తుంగము	హరితిక చూరము
కొడి నీపాలవిత్తులచూర్ణము	

వీనిని సముద్ర గుళులుగొని యన్నిటి నొకటిగ జేర్చి ఖల్వ
మున నునిచి యోమముకషాయమునుబోసి మెత్తగనూరి
శుద్ధిగిరిజలన లే పూతల జేసి నీడ పెండించి మంచి గాఢునీసాలో
నుంచుకొనవలెను. దీనిని గోగియొక్క వయోభేదమును
వ్యాధిబలంబులనును గుర్తించి తదనుసారముగ రెంజేసిగంటల
కొక్క నిమిషమునంతను ఉపయోగింపవలెను. రెండు మూడు
యోతాదులలో గుణము కలును.

— (కస్తూరీకల్పనము.) —

శుద్ధరసకల్పనము	గోరోచనము
శుద్ధరససిందూరము	జాన్ను (అదిపచ్చి కా)
శుద్ధయింగిలీకము	మిరియాలు
శుద్ధవసనాభి	కస్తూరి
పావుదారు	నల్లమందు

వీనినన్నిటిని సమాసభాగములుగ గ్రహించి యందు కష్టా-
రియు నల్లమందును నక్కతక్కిన వానినన్నింటిని భిల్వ-
ముననునిచి చనుబాలుబోయుచు కాటుకవలె మెత్తనగువరకు
నూరి బిళ్లగాచేసి యాబిళ్లను వెంటనే లేతరావియాకులమడ-
తలోనునిచి సంప్రదాయమునెరింగి పుటపాకము జేయవలెను.
పుటపాకము జేసినపిదప నగడుండి బిళ్లను వెలికిందీసి బిళ్ల కంటి-
యుండు ఆకులను విడదీసి మరల కల్వమునవేసి మునుపటివలె
చనుబాలుబోయుచు రెండుజాములు నూరునది. బిళ్ల చేసి నా-
నిని లేతరావియాకుల సంపుటమునబెట్టి మునుపటివలె పుట-
పాక మొనరింపవలెను. ఈరీతి యేడుసార్లు పుటపాకము జేయ-
వలెను. పిమ్మట ఈద్రవ్యసముదాయమున జెప్పిన కస్తూరిని
నల్లమందును కూడచేర్చి మునుపటివలె చనుబాలుబోయుచు
నాలుగుజాములకాలము కాటుకవలె మెత్తనగువరకు నూరి
పెసలగింజలం తేసియైనను లేక కందిగింజలం తేసియైనను మాత్ర-
లుచేసి నీడనెండించి యుంచునది. ఈమాత్రలను గోగియొక్క-
వయోభేదమును రోగముయొక్క బలాబలమును అనుసరించి
రెండేసిగంటల కొకమాత్రమైనను లేక రెండుమాత్రమైనను
మంచినీళ్ల యనుపానముతో నియ్యవలెను. కలరా వ్యాధి-
యొక్క ప్రాథమికదశలో నీవ్వుండు నుపయోగించినచో నొక-
రైన నపాయముజెందక సుఖమును గాంచుదురనుటకు నంది-
యములేదు. ఈయకాషధము కలరాను బోగొట్టునదియేగాక

విరళకాలమునుండి వేగిరినునుండు గ్రహణిని అతిసారమును కూడ నివర్తింపజేయును. కలరావ్యాధిలో నొకప్పుడు మూత్రము విడలిక యడ్డుపడుటయు సహజముగకల్గును. అట్టిసమయమున స్థిమాత్రలకుజెప్పిన ద్రవ్యములలో నల్లమందును మాత్రము నదలి తక్కినద్రవ్యములజేర్చి పైజెప్పినప్రకారము పుటపాక్షముజెల్లి మాత్రలజేసి, పైజెప్పినరీతి నుపయోగించి నచో మూత్రము చక్కగ వెడలును. కలరావ్యాధిలో నేదశ యుద్ధి నను ఈమాత్రల నుపయోగించినచో నమోఘముగు గుణమును కలుగ జేయును.

—(విషాదివటి.)—

అతినన

జూజికాయలు

తుంగమొసలు

లనగంలు

మాకేడునరుగు

శుద్ధిచేసిన గంజాయి

మామిడిపప్పు

ఎండిన మిరపకాయలు

కొడిసేపాలవిత్తులు

హరితకర్పూరము

పైజెప్పిన దిరునులలో కడపటిరెండు దక్కతక్కిన యెసిమిది ద్రవ్యములును ప్రత్యేకముగ మొక్కొకభాగముగను కడపటి రెండిని రెండేసిభాగములుగనుజేర్చి వేర్వేరుగ చూర్ణముజేసి యన్నింటి నొకటిగ కల్పముననునిది గంజాయియాకు కషాయ మునుజోయుచు లేక మంచిసీళ్ల నొనబోయుచు మెత్తనగునట్లు నూరి నుపయోగింజలంజేసి మాత్రలజేసి నీడ నెండించవలెను.

ఈమాత్రలను నయోభేదమును వ్యాధిబలాబలమును అనున రించి రెండుగంటల కొకకూరి యొకమాత్రవంతున స్వల్లతో నియ్యవలెను. ఈమాత్రలచే కలరా నీవర్తించుటయేగాక చిర కాలమునుండి యనుబంధములుగనుండు వాతజ్వేష్ణాతిసారగు లును గ్రహణీరోగంబులును నీవర్తించును. రక్తాతిసార పిత్తాతి సారములయందుమాత్రము మిరపకాయలను కర్పూరమును విడచి తక్కినపదార్థముల నన్నిటినిజేసి పైజెప్పినదీని గంజా యాకు కషాయముననూరి మాత్రలజేసి యుపయోగించునది.

—(విషూచి నిషూదననము.)—

మిరపకాయలపొడి తులం ౧ నల్లమందు తులం ౧
హారతికర్పూరము ,, ౨ భాండవకర్పూరము ,, ౧
వీనిని పైజెప్పిన భాగములప్రకారము గ్రహించి ఖల్వమున నునిచి నిమ్మకాయలరసమును బోయుచు వారముదినముల వరకు చక్కగ నూరవలెను. పిదప రెండు లేక మూడు యవల పరిమితి గల్గునట్టిలు మాత్రలుజేసి నీడనండించి మంచి గాజు సీసాలోభద్రముగనునిచి యుంచవలెను. ఈమాత్రలను వ్యాధి బలమున కనుగుణముగ గంట కొకమాత్రవంతున యుపయో గించవలెను.

—(విషూచి కాలానలము.)—

ఇంగువ	మిరపకాయలపొడి
హారతికర్పూరము	నల్లమందు

వీనిని సమూహభాగములుగ గ్రహించి మంచి తేనె బో
యచు న్నదాగు దినములు చక్కగ మర్దనముజేసి నాల్గు
యవల పొయ్యిగల మాత్రలజేసి భద్రముగ నుంచునది. ఈ
మాత్రలను గోగియొక్కయు గోగముయొక్కయు బలాబల
ముల ననుసరించి నెండ్లసిగంటల కొకేమాత్రవంతున నీటితో
నుపయోగించునది. మూడుమోతాదుల నుపయోగించునంతలో
చక్కని గుణము కల్గును.

—(అజమూడావటి.)—

మంచికొత్తయోమమును పరిశుభ్రముగ రాళ్లు దుమ్ము
మొదలగుసవిలేకుండ చక్కజేసి పనిరెండురూపాయలయెత్తుకు
తక్కువ లేకుండ గ్రహించి దానిని యొకమట్టిమూకుటిలోనునిచి
ప్రొయిమీదబెట్టి సన్నగ మంటబెట్టి దోరగవేయించి వేగిన
పిదప దానిని వేడిగనున్నపుడే ఖల్వమున నునిచి వేడితగ్గునం
తలో మెత్తగా నూరవలెను. మెత్తగా నలిగినపిదప మరల
మూకుటిలోవేసి మాడకుండునట్లు మునుపటివలె వేయించ
వలెను. దానిని వేడినోడనే ఖల్వముననునిచి మునుపటివలె
నూరవలెను. ఇట్లొకగుస ఆ రేడుతడవలు నూరినచో ఓనుము
సల్లగ సిగనిగలాడుచు చమురును కక్కుచు ముద్దయగును.
అట్లు ముద్దయగుసమయమున పనిరెండురూపాయల యెత్తుగల
యోమమునకు నాల్గురూపాయల యెత్తుగల హరితికర్పూర
మును మైముద్దతోజేర్చి మెలకువతో మెత్తగనూరి కుంకుడు

గింతలంతేసి మాత్రలజేసి భద్రముగ నుంచునది. ఈమాత్రలను నయోభేదమును వ్యాధిబలాబలములను గమనించి తదనుసారముగ నుపయోగింపనగును. దీనివలన కలరా నివర్తించుటయేగాక చిర కాలమునుండి వ్యాపించియుండు అత్యంత మానగల్గిన విరేచనములను గ్రహణలనుకూడ నియ్యది నివర్తించునట్లును.

—(మరిచాదివటి.)—

మిరియాలు

హారతికర్పూరము

జిల్లేడు వేరుల పైపొప్పర

నీమము

ఈనాల్గిటిని ప్రత్యేకము మూడిసి తులములవంతున గ్రహించి చూర్ణముచేసి యొకటిగ ఖల్వముననునిచి యల్లవ్రురసమును బోయుచు రెండుమూడుదినములు మోతనగునట్లునూరి పనగ గింజలవలె మాత్రలజేసి నీడజేయొడిగిచి నీసాగో నుగచుకొనవలెను. ఈమాత్రలను వ్యాధినయోబలందులను పెరిగిల్లించి తదనుసారముగ రెండుగంటల కొకసారియైనను మూడుగంటల కొకసారియైనను నీటియనుపానముతో నియ్యవలెను. మూడు నాల్గు మోతాదుల నుపయోగించినచో విషూచి నివర్తించును.

—(విషూచి గజశేరి.)—

నీడనెండించిన పుదీనాఆకుపొడి నేతిలోవేగిన యింగువపొడి

హారతికర్పూరము

ఎండు మిరపకాయలపొడి

వీనిని ప్రత్యేకము మూడిసి తులములవంతున జీర్చి అందు నల్ల మందు నొకతులమును కలిపి యీనాల్గిటిని ఖల్వముననుంచి

పుదీనాతకు రసమునుజోయుచు మాత్రల కనుకూలమగునట్లు నాల్గునాదరసములు మర్దనము చేసి కందులవలె మాత్రల జేయవలెను. వానిని నీడనొడించి మంచిగాజుకుప్పెలో నుంచునది. ఈమాత్రలను వ్యాధయొక్కయు రోగియొక్కయు బలాబలముల ననుసరించి మలకునతో తడవకొకటి లేక రెండు మాత్రలవంతున నీళ్లియునుపానమున నుపయోగింపనగును. మూడునాల్గు మోతాదుల నుపయోగించునంతలో విషూచి శినించును.

—(కర్పూరాదిపటి.)—

హారతికర్పూరము తు. ౧ దాచినిచెక్క తు. ౪
 సల్లమండు తు. ౧ గవ్వపలుకుసాంబాణి తు. ౪
 కుంకుమపువ్వు తు. ౧ తుంగముస్తలు తు. ౨
 ఈ వస్తువులను పైజెప్పిన భాగములప్రకారము గ్రహించి ఖ్యముననుసరించి నీళ్లనొసను పుదీనాతకు కషాయమునైనను జోయుచు మోతగనూరి కందులవలె మాత్రలజేసి నీడనొడించి నీహాతో భద్రముగనుంచునది. ఈమాత్రలను వ్యాధి బలాబలములననుసరించి రెండుగంటల కొకమాత్రవంతున నీటి యనుపానముతో నేవించినయెడ విషూచి యతిశీఘ్రముగ నివర్తించును.

—(ఖదిరసారపటి.)—

కాయ	ఓమము
మాచికాయ	కర్పూరము
చిన్నకరక్కాయలు	శుద్ధిజేసిన ఇంగిలీకము

వీనిని ప్రత్యేకము ఒకతులమువంతున గ్రహించి మూర్ఖముచేసి
ఖల్వమునపైచి నిమ్మపండ్లరసమునుబోయును మొత్తనగువరకు
నూరి రెండుగురిగింజలంత మాత్రలజేసి నీడనండించి భద్రముగ
నుంచునది. ఈ మాత్రలను ఘంటకొకసారి నీళ్లతోజేర్చి
యిచ్చినచో వాంతిభేది నిలుచును.

—(రసభస్మోపయోగక్రమము.)—

ఇంగిలీకమునుండి తీయబడిన రసముచే పండబడిన రస
భస్మమును భాండవకర్పూరమును సహజముగ నాంధ్రదేశ
మునగల వైద్యులు మిక్కిలి నేర్పుతో వాడుట సర్వజన
విదితము. ఈ రసభస్మమును కలరాయం నుపయోగించుట
యుచితము. మనవారలు వ్యాధిబలాబలములను గోగిప్రకృ
తిని చక్కగగమనించి తగినప్రమాణమును గల్పించి యుపయో
గింపక తమకు దోచినట్లు నుపయోగించుటచే నత్యుదీ విప
రీతముగ పరిణమించును. దానంజేసి పండ్లును నోరు వుండ
గుట మున్నగు బాధలుగల్గుచున్నవి. అటుగాక రోగియొ
క్కయు వ్యాధియొక్కయు బలాబలముల జక్కగగమనించి
కలరావ్యాధియందు ఒక యవ (౧౦ గ్రాము) మొదలు పది
యవ (౧౦ గ్రాము) ల పరిమితవరకు మోతాదుల గల్పించి
మాత్రలుగాజేసి యామాత్రలను మంచిగోధుమసిండితోనై నను
లేక శుంఠి మిరియములతోనై నను చక్కగ మాటుబెట్టి రెండు
గంటల కొకతూరి యుపయోగింపవలెను.

పేదలను కేరళా పాపుతులమెత్తును ఏడెనిమిదిమాత్రల జేసి మూలములనుకొని మాత్రను క్రమముగ ముంగించవలెను. ఇయ్యది నిశ్చేషముగ కలరా యందు గుణ కాఠియగు నౌషధ గాజము. సుగుమాగులకును గర్భిణీస్త్రీలకును భయపడు స్వభావముల వారికిని దీనిను యోగింపజనదు. మరియు దీనిని వైద్య విజ్ఞానముల సమయ భేదముల కనిపెట్టి యుపయోగింపవలెను. గాని అదియును వారివారి యిచ్చనచ్చినట్లులు ప్రవర్తించుట మిక్కిలి యన్యధామగునని యెరుంగునది.

—(తీగకానికషాయము.)—

శీలకణ

అనాలు

ఓమము

మిరియాలు

సీసము ప్రత్యేకము ఒకతులమునంతున గ్రహించి యన్నిటిని మూగురించుచు ప్రోలుమినబెట్టి సన్నపుసెగను మూడు భాగములు వేగునట్లు వేయించి యందు ఒకసోలెడు సీళ్లు పోసి మూతమూసి యొకపొంగునచ్చునందాక కాచి మంచి పాత్రలోకి వడగట్టియుంచునది. దీనిని విషూచీవ్యాధి ప్రారంభ దశయందు గోగ్గిరి రెండుగంటల కొకతూరి యొకగుక్కెడు (ఒక అవున్సు) నంతున మూడునాల్గు మోతాదుల నియ్య వలెను. కలరావ్యాధి నిశ్చేషముగ నివర్తించును.

—(వనకానికషాయము.)—

దోరగమాడ్చిన వన పలు. ౨ దోరగమాడ్చిన పచ్చిబియ్యపు దోరగమాడ్చిన యెండుమిరవ పిండి పలు. ౨ గాయలపొడి పలు. ౨ ముదురు మారేడాకు పలు. ౨

వీనినన్నింటిని మైజెప్పిన భాగభేదములచే గ్రహించి యందు నాల్గుశేర్లు తరవాణినీళ్లు (కలిసీరు) పోసి నాల్గునపాలుమిగులు నట్టులు కాచి నడియగట్టి యాకషాయమును రెండుగంటల కొకతూరి తడవకు అర్థబౌన్సువంతున ఇయ్యవగును. రెండు మూడుమోతాదులలో విషూచి నిమ్మొలిచును.

—(భృంగరాజనస్యము.)—

విషూచియందు స్మారకమాలేక యుండునపుడు గుంట కలగరాకు పసరును రెండుముక్కులలో నైదేసిబొట్లు విడువ వలెను. ఇట్లు రెండుమూడుతడవలు అననరమునుబట్టి నస్యము జేసిన మైకము తగ్గును. విషూచి గుణమగును.

—(చించాదినస్యము.)—

త్రైకటుకము (శొంఠిపిప్పలిమిరియము)ల చూర్ణమును సైంధవణమును చింతాకురసములో కలిపి రెండుముక్కులలోను ఐదేసిబొట్లు విడువవలెను. దీనినుండి మూర్ఛయు విషూచియు నిలిచిపోవును. ఇయ్యది సుకుమారులకును బాలులకును వృద్ధులకును గర్భిణీస్త్రీలకును నుపయోగింపంజనదు.

—(కరంబాద్యంజనము.)—

కానుగవిత్తులపప్పు, శొంఠి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, పనుపు, వీనిని సమభాగములుగ గ్రహించి మూదీఫలరసముచే చక్కగ నాలుగైదుదినములును మెత్తగనూరి కణికలుగ జేసి నీడ నెండించి యుంచవలెను. విషూచియందుకలుగు మత్తునర్దుదు ఈకణి

కలను మాగీధులనిసముఖోన్మేనను నిమ్మకాయరిసముఖోన్మేనను
సానమీడి సరిగిడిసి కండ్లలో కందిగింజంత వేయవలెను. దీని
నుండి మోగియు విషూచియందు కల్లు నుపద్రవంబులును
తగును. దీనిని నుకుమాగులకును గర్భిణీస్త్రీలకును ఉపయో
గింపకూడదు.

—) కడుపుబ్బరంబు. —

విషూచియందు కడుపుబ్బరంబును వాంతులును అధిక
మగునున్నపుడు గోగువెచ్చసి వేడినీటిలో కొంచ ముప్పుకలిపి
లుచ్చిన వాంతులుగును. దీనిచే కడుపుసందలి దోషమంతయు
తేలికై పడెను. వాంతులు తగును. ఇయ్యబడుమందులు శీఘ్ర
ముగ గుణకరములగును. శోషక్రియనుమాత్రము మిక్కిలి జాగ
రూకరింప నమయుము నెరింగి వైద్యులరు లుపయోగింపవలెను.

—) వాంతులు నిలుపుటకు చిత్తులు. —

—) సన్నపలేపము. —

కలరావ్యాధియందు వాంతులు విశేషముగ నగుచు
న్నచో అవాలను పిండిజీసి నీళ్లుబోసి మెత్తగనూరి రెండువేళ్ల
వెడలుపును ఆరంగుళముల నిడివియుకల యొక తెల్లని గుడ్డకుఘా
సి బాడ్డదగ్గరనుండి యెఱురుకొమ్ముకు పైవరకు పట్టివేయవలెను.
అపట్టివలన విశేషముగ మంటబుట్టినచో తీసివేయునది. దీనిని
నుకుమాగులకును గర్భిణీస్త్రీలకును ఉపయోగింపందగదు.

—(మంచు గడ్డయుపయోగము.)—

వాంతులు నిలవక అప్పుటప్పటికిని వి శీషముగ నగుచుండ నేనిమంచుగడ్డ (అయిస్) ను చిన్న ముక్కలుగా జేసి అప్పుడప్పు డును తినిపించుట మంచిది. మరియు లోపలి కుపయోగింపబడు మందులతోడను గంజిమొదలగు నాహారద్రవ్యములతోడను దాహమున కుపయోగించు నీటితోడను మంచు గడ్డముగ్గి లను జేర్చి యుపయోగించుట చాలమంచిది.

—(కార్పాసయోగము.)—

లేత పైడిసత్తికాయలను తేనెతోనైనను నీన్ముకాయ రసముతోనైనను సానమొద నరగదీసి యాగంధమును కొంచె ముగ తేనెతోకలిపి యప్పుడప్పుడును ఇచ్చుచుండుట మంచిది. లేక నాలుకకు వ్రాయుచున్నను వాంతి నిలచును.

—(మాదీఫలయోగము.)—

మాదీఫలరసమునకు రెండుభాగములు పంచదారను కలిపి తేలికగా పాకముబట్టి యద్దావిని కొంచెము కొంచెముగ నాలుకకు రాయుచుండిన దుర్బలములగు వాంతులును నక్కిల్లును దప్పియు తగ్గును.

—(మయూరపింఛాదియోగము.)—

నెమలియీకెలు, ఏలకిగింజలు, ఉసిరికె కాయలతోనిపప్పు, రేగుగింజలతోనిపప్పు, తేల్లనివట్టుగుడ్డ, వీనిని సమభాగము లుగ గ్రహించి మంచి మూకుటిలోనుంచి నిప్పు సెగతో ముల్లు

మొల్లగా దోరగమాడిచి దానిని వేడిగనుండునపుడే కల్వమున నునిచి కాల్చినది మెల్లగునట్లునూరి వస్త్రగాలితముచేసి యొప్పినానో భిక్షము చేయునది. దీనిని వాంతుల ప్రాబల్యము ననుసరించి శడవ కొక్షటి రెండు గురుగింజలంతమాత్రము తేనెతోని ననునట్లు కాయల పర్చితతోనైనను కలిపి నాలుకకు పలుమూడు రాయు మండవలెను. ఘోరమగు వాంతులు తగ్గును.

—(మాతులం గాదియోగము.)—

మాదీశ్వరులతోలును మూకుటిలో నునిచి దోరగ మాడిచి మెల్ల పొడిచేసి నాలుగ్గు గురుగింజలయెత్తు మాదీశ్వరుల పానకమునగాని తేనెతోగాని కలిపి అరగంట కొక తూరి నాలుకకు పూయుచున్నచో వాంతులు తగ్గును.

—(ఏలాదిహస్తము.)—

పల్లెకులు, నాగ కేసరములు, రేగుగింజలలోపప్పు, పరిపిలలు, తుంగగిడ్డలు, మంచిగంధము, పిప్పళ్లు, వీనిని సమభాగములుగ గ్రహించి మెత్తగా పొడిచేసి యుంచుకొనునది. ఈమూలమున కొంచెము తేనెను చక్కెరను కలిపి వ్యాధి బలము నదిరగ లోపలికి అయిదు యవలు మొదలు పది పదునైదు యవల పదిమూతవరకు ఇయ్యవగును. వాంతులు తగ్గును.

—(ఏలాదికషాయము.)—

పొట్టుతోగూడ మెత్తగా నలియకొట్టబడిన జీలకఱ్ఱను, ఏలగి కాయలను వేర్వేరుగనైనను రెంటిని చేర్చియైనను ఒక

పాత్రలో నునిచి యందు నాల్గుభాగములు నీళ్లపోసి నాల్గవ
పాలు మిగులునంతవరకును . కాచి వడబోసి చల్లార్చి యా
కషాయమును అప్పుడప్పుడును కొంచెము కొంచెముగ నియ్య
నగును. వాంతులు నిలచును.

—(దాడిమయోగము.)—

పుల్లదానిమ్మపండ్ల రసమునకు రెట్టింత పంచదారై
నను పటికెబెల్లమునై ననువేసి పాగుపట్టి కాగి చల్లార్చిన నీటితో
కలిపి మాటిమాటికి నిచ్చుట మంచిది. దప్పయు వాంతు
లును తగ్గును.

—(దిల్వమాల కషాయము.)—

మారేడువేళ్ల కషాయమున కొంచెము తేనెకలిపి యుచ్చి
నచో తీవ్రములగు వాంతులు మానును.

—(ఉళిరాది కషాయము.)—

వట్టివేళ్లు, నేరేడుచిగుళ్లు, మామిడిచిగుళ్లు, దనియాలు,
కురువేరు, ఈద్రవ్యములను అన్నిటినినై నను కొన్నిటినినై నను
సమభాగములుగ గ్రహించి యొకకుండలో నునిచి వస్తునము
దాయమునకు ఎనిమిది భాగములు నీళ్లపోసి యొకటి రెండు
పొంగులువచ్చునట్లు కాచి చల్లార్చి కావలసినపుడు ఆచల్లని
కషాయమును దీసికొని యందు ఏలకులచూర్ణమునై నను పాదిరి
పువ్వులనై నను వాసనకై కొంచెముగ వైచి కొంచెము తేనె
జేర్చి కొంచెముకొంచెముగ లోనికిచ్చినయెడ వాంతులుతగ్గును.

—(బాంధవ సంధి కథాము.)—

మొదటిగుల్లిను మూడుదీచిగుల్లిను సమభాగముగ గ్రహించి ద్రవ్యములకు ఎనిమిదింతలు నీళ్లుబోసి యొకటి రెండు పొంగులు వచ్చునంతవరకు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి అప్పుడప్పుడును కొంచెముకొంచెముగ నిచ్చుచుండిన వాంతులు తగ్గును.

—(బాంధవ సంధి కథాము.)—

గండుతులములు నీమము, రెండుతులములు ఏలకిగింజలు, గండుతులములు నిమ్మకాయతోలు, వీనిని మూకుటిలోనుసిది పెన్నున సగమీద బెట్టి దోరగ మాడునమయమున నొక నేరునీళ్లిను మూకుటిలోబోసి నెంటనే మూత నిడవలెను. ఒకపొంగు వచ్చినమీద దివి వడియబోసి చల్లార్చి యాకషాయమును కొంచెముకొంచెముగ నిచ్చిన వాంతులు తగ్గును.

—(కండుల బాధిపానీయము.)—

బియ్యపునూకలను ఊసిరికెకాయ గింజలలోని పప్పును ప్రత్యేక మొక్కకపలమును గ్రహించి దోరగమాడ్చి యందొక నీరు నీళ్లుబోసి యొకపొంగు వచ్చునంతవరకు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యాసీటిసి కొంచెము కొంచెముగ నిచ్చుచుండవలెను. వాంతులు నిలుచును.

—(బాజపానీయము.)—

మూడు తులముల వరిపేలాలు రెండుశేర్ల నీళ్లలోకలిపి వకటి రెండు పొంగులువచ్చునట్లు కాచి వడియకట్టి యందు

కొంచెముగ నుప్పువేసి కలిపి మాటిమాటికిని యిచ్చుచుండ వలెను. వాంతులు నిలచును. గోగికి బలము కలుగును.

—(జీగక పానీయము.)—

జీలకఱ్ఱను చనుపాలలోనూని వడియగట్టియొనను లేక వట్టి చనుబాలనైనను మాటిమాటికి త్రాగియుంట మిక్కిలి యుక్తముగనుండును. దీనివలన వాంతులు తగ్గుటయేగాక వెక్కిళ్లు మొదలగు నుపద్రవములుకూడ మానును.

—(మృష్ణేండపానీయము.)—

పాటిమట్టిగడ్డ, పాతకుండపెంకు, నల్లని యినుక పీనిలో నెద్దానినైనను నిప్పులలో నెట్టినగునట్లు కాల్చి నీళ్లలోపైచి యానీళ్లనువడియగట్టి చల్లార్చి యిచ్చుచుండిన దప్పయు వాంతులును మానును.

—(వెక్కిళ్లు వానిచికిత్స.)—

కలరావ్యాధియందుపద్రవరూపముగ వెక్కిళ్లు గల్గును. ఈవ్యాధియందుకల్లు నుపద్రవములలో నియ్యది మిక్కిలి క్రూరమైనది. అట్టి యుపద్రవము కల్గినమాత్రముననే వ్యాధియొక్క యంతిమదశయని నిశ్చయించి యనేకులు చికిత్సలజేయుటమాని నిరాశజెందుదురు. వెక్కిళ్లు ప్రాయీకముగ నీవ్యాధియొక్క యంతిమదశను నూచించునది యనుట నిక్కమే. అయినను అందును భేదములుగలవు. కొవున జ్ఞానవంతులగు వైద్యులు వ్యాధిదశను నిశ్చయించునంతవరకును చికిత్సల మానుట పిచ్చితనము.

—(కీటమృత్యోగము.)—

కందిరీగ గూఢునుదెచ్చి యుండు కందిరీగ రెక్కలు మల
ము మున్నగునవి లేకుండ శుభ్రముజేసి మెత్తగనూరి నాలు
గ్గను గురిగింజలవెత్తు మోతాదులు తేనెతోనైనను మంచి
నీళ్లతోనైననుకలిసి ఇయ్యవలెను. రెండుమూడు మోతాదుల
నుపయోగించునంతలో క్రూరములగు వెక్కిళ్లు నివర్తించును.

—(అబాజీయోగము.)—

అబాజీ, పటిక బెల్లము, లేక బెల్లము, ఈవస్తువుల సమ
భాగములుగ చేర్చి తేనెతోనూరి చిన్న యుండలుగ జేసి యాయుం
డల పుక్కిట నిడికొని దానిరసమును మ్రింగుచుండిన వెక్కిళ్లు
నిలచును. అట్లు పుక్కిటనుంచుకొనుటకు తగిన శక్తి లేనిసమయ
మున పైజిప్పిన యుండలను చల్లని నీటిలో కొంచెముగ కలిపి
లోపలికి త్రాగింపందగు. లేక కొంచెముగ తేనెతోకలిపి తిని
పించువలెను.

—(మిరియపుగుటికలు.)—

మిరియపుగుటికల పొడి ప. ౧. బెల్లము ప. ౪. ఈరెండిటిని
చేర్చి మెత్తగా కలియనూరి గురిగింజలవలె మాత్రలజేసి సమ
యమునెరింగి యొకటి రెండుతడవలు తేనెయనుపానముతో
నిచ్చునంతలో వెక్కిళ్లు మానును. ఇయ్యది సుకుమారుల
కును గిట్టిణీశ్రీలకును ఇయ్యదగదు.

—(నికాధూమము.)—

పసుపుపొడిని ఒక కాకితముతోబోసి చుట్టచుట్టి చుట్టను
వీల్చువిధముగ పొగను పీల్చినచో వెక్కిళ్లు మానును.

—(ఏలాదిధూమము.)—

ఏలకులపొట్టు, పట్టుగుడ్డ, పాతగోనెచింపి, పెసలపొట్టు, వీనిని మై జెప్పినరీతిగ మట్టజుట్టి పొగ నీల్చినచో వెక్కిళ్లు నిమ్మొళించును.

—(జీరకాదిపానీయము.)—

జీలకఱ్ఱ, పుల్లదాసిమ్మగింజలు, ఈరెండిటిని సమముగ జేర్చి నలుగగొట్టి నాలుగింతలు నీళ్లుపోసి కాచినడియగట్టి చల్లార్చిఱుచ్చినచో వెక్కిళ్లుమానును.

—(కార్పాసపానీయము.)—

పత్తిగింజలలోని పప్పును నీలకిగింజలను సమముగ జేర్చి నాల్గుభాగము లధికమగు నీటితోగల్పి కషాయముకాచి నడియగట్టి చల్లార్చి యందు పనికిబెల్లమును కొంచెముగ జేర్చిఱుచ్చిన వెక్కిళ్లు మానును.

—(చిల్వాదిపానీయము.)—

పచ్చిగనుండు మా రేడు వేర్లుపైబరడు— లేక దానియగు ఏలకులు, నాగకేసరములు, దాచినిచెక్క, వీనిని సమభాగములుగజేర్చి నలుగగొట్టి నాలుగింతలు నీళ్లుపోసి కషాయము కాచి నాల్గువపాలు మిగిలియుండగ దించివడియగట్టి చల్లార్చి భద్రముగ నుంచునది. ఈకషాయమును కొంచెము కొంచెముగ నిచ్చినచో వెక్కిళ్లు మానును.

వేయించబడిన పాతబియ్యము పలములు. ర. పచ్చి మా రేడాకు పలములు. ౯. ఈరెంటిని రోటిగోనునిచి దంచి

యామా శాసనాను నోగివేసి తీయ్యమనుమాత్రము ఒక
సేయ నీట్లపాసి యొకటి కొదవ పొంగులునచ్చునంతకు కాచి
వడియగట్టి ఇచ్చుచుండిన విక్కిలి క్రూరములగు వెక్కిళ్లు
మానును.

మంచిసీట్లకల చెరువుల సమీపమునను, లేక కాలువ
గట్టులయందై నను వరిచేలగట్టులయందైన నుండు పీత బొక్క
లలోని నీటినిదొడ్చి వడియగట్టి కావలసినపుడెల్ల కొంచెముకొం
చెముగ త్రాగించినచో ఘోరములగు వెక్కిళ్ళు నిమ్మళించును.

—(తృప్త (దట్టి.))—

కలరావ్యాధియందు దప్పికూడ బలిష్ఠమైనయుపద్రవము.
ఈయుపద్రవము కలరావ్యాధి వృద్ధిమొందుకొలదియు శరీరము
స్థంగల నిమ్మములగు ద్రవధాతువులుతగ్గి నోటనీటిమూటతగ్గు
చునడియించుటపలస కలుగును. క్రమముగ నాలుకయందు తడి
కొంచెమునలేక తాటిపిట్టయంచులవలె గరగరలాడుచుండును.
ఈలక్షణము లధిగములగుకొలది దప్పియోర్వ శక్యముగాక
యెన్నిసీట్లత్రాగినను శమించని వృద్ధియగుచుండును. అట్టిదప్పి
కలిగినపుడు సహజముగ మనవారలు గ్రుక్కెడు నీళ్లనిచ్చినను
అయ్యది విశేషముగ శీతలముం జేయుననియు ప్రమాదజనక
మనియు తలంచి జలమును కొంచెమైన నియ్యరు. * తృప్తానిరో

* " తృప్తిగా త్రావరుయక్షిణో న లభేతకలం యది । మరణం దిర్ఘరోగం వా ప్రాశ్న
యా తృప్తిరీతం వరః । తృప్తికో మహామాయాతి మోహత్ప్రదాతా విముఖుతి । తస్మాత్సర్వాప్సవ
స్థాను న త్యది శస్త్రం వార్యతే " బృందహరదము తృప్తాచికీర్తన.

ధముచే (దప్పివేగమును అడంచుటచే) గల్లు నుపద్రవముల
దెలియక మనవారు మూఢులై జలము నియ్యకుండుటంజేసి
యనేకసమయముల రోగులకు దీర్ఘవ్యాధులు గల్గుటయేగాక
యొకసమయమున ప్రాణహానియు గల్గుచున్నది. కావున దప్పి
కల్గకుండ కాపాడుట ప్రథమోద్యమము. అంతనిలువక దప్పిగలి
గెనేని తోడనే దానినడంప చల్ల నీటికి సమమగునది వేరొండు
లేదు. మంచి నీళ్లతో నట్టివేరు పాదిరిపూవులు మొదలగు
ద్రవ్యములకలిపి యియ్యనగును. నీటియందు మంచుదడ్డను
వైచి యియ్యవచ్చును. సోడామొదలగు పానీయముల నియ్య
నగును. తరవాతనీళ్ళు (కూడినీళ్ళు-పుల్లనీళ్ళు) ఇచ్చుట మంచిది.
ఈ నీటియందు పంచదార నిమ్మకాయలరసమును కలిపియుచ్చుట
యచితము. పైవానిలో కూడినీటితో సమానమైనది వేరు లేదు.

—(దప్పి తగ్గుటకు చికిత్స.)—

—(తక్రపానీయము.)—

పలుచని నీటిమజ్జిగను పెరుగుమీద వేసిరిను అప్పు
డప్పుడు ఇచ్చుచుండుట మంచిది. ఇందు అనసరమున్నచో
కొంచ ముప్పును కొంచము నిమ్మకాయరసమును కూడచేర్చి
యిచ్చుటయు మంచిది. దీనినుండి క్రూరమగుదప్పియు వాంతు
లును తగ్గును.

—(నింబపానీయము.)—

లేత వేపచిగుళ్లను నాలుగింతుల నీళ్లతోవేసి రెండు
మూడు పొంగులు వచ్చునంతవరకు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి
యిచ్చుచుండిన దప్పి యణంగును.

—(మనుషానీయము.)—

మనుషులులముల జేసెను అర సేరు చల్లనినీటిలో కలిపి
కొంచెముగొంచెముగ నిచ్చుచుండిన దప్పి తగ్గును. లేక కావ
లసినసరిపూత్ర మొక్కసాదీగ నిచ్చినను వాంతియు దప్పియు
నడంగును.

—(బద్ధూశాదిశానీయము.)—

బద్ధూరపు కాయ నై నను అతిమధురమునై నను పర్పాట
కి మున్నె నను రండుతులములు తెచ్చి యొక సేరుసీళ్ళు వేసి యొకటి
రెండు పొంగులు వచ్చువరకు కాచి చల్లార్చి యానీటిని దప్పి
తగ్గునంతవరకు కొంచెము కొంచెము ఇయ్యవచ్చును. దప్పి
నయమగును.

—(శండులపానీయము.)—

చిట్టిడుకు (బియ్యము ఉడుకుట కారంభించునపుడు వే
డిగ కాగియుండు) నీటిలో కొంచెముగ నిమ్మకాయరసమును
ఉప్పును కలిపి దప్పి యణంగువరకును కొంచెము కొంచెముగ
నిచ్చుటచే దప్పి తీరును.

—(హిమాంబుపానీయము.)—

మంచుగడ్డ దొరకినచో ముక్కలంజేసి కొంచెముకొంచె
ముగనిచ్చుచుండుట చాలామంచిది. మంచుగెడ్డనిచ్చిన శీతలము
గ్రమ్మునని మనవారు చాలాభయపడుదురుగాని యొకప్పుడును
అటుకానేరదు. మిక్కిలి ధైర్యముతో సంశయింపక ధారాళ

ముగనుపయోగింపనగును. క్రూరమగు దప్పి పొంతులు మాయమగును.

—(ద్రాక్షాదిగంధూపములు.)—

ద్రాక్షపండ్లరసము, చెరికురసము, తేనె, బెల్లము—
లేక పంచదారపానకము, తేలునగు చింతపండు పులుపునీరు,
పుల్లనై యుండు దానిమ్మమొవలగువానిరసము, ఫీనిక్స్ దేని
నైన కొంచెముగ నోటనుంచుకొని నాలుగు నుతడివలు గిండా
పముచేసినచో మిక్కిలి క్రూరమగు దప్పితగ్గును. లేక పైజె
ప్పిన పండ్లరసమును కొంచెముగ ఫీనిక్స్ కలిపియు నిచ్చిన దప్పి
నెమ్మది సెందును.

రోగి కోరునపుడెల్ల వట్టచలినిల్లెనుమాత్రము నియ్యం
జనదు. పైజెప్పినరీతిగ సంస్కారముచేసి యుపయోగించునెడ
వ్యాధిబలముతగ్గి త్వరలో స్వస్థుగును.

—(చలక గ్రమ్ముట దానిచికిత్స.)—

కలరా వ్యాధియందు శరీరమంతయు అల్లికలవకాడలనలె
చల్లబడుట యొక లక్షణమైయున్నది. ఈ చలవ ముందుగ
కాళ్లయందైనను చేతులయందైనను లేక రంటియందైనను,
ప్రారంభమయి పిమ్మట శరీరమునందెల్ల వ్యాపించును. ఇయ్యది
శరీరమునందలి రక్తముయొక్క బలము క్షీణించుట వలన
కలుగును. చలువ కనుపించినతోడనే తగుచికిత్స చేసినచో
వెంటనే తగ్గును. ఉపేక్షించినచో క్రమముగ శరీరమునందెల్ల

వ్యాపించును. కావున శీతలము శరీరమునందెల్ల వ్యాపించి నాడి క్షీణించకయునుజే తగుచికిత్సకుని యనుమతిచేనైనను స్వయముగ్నైనను నైద్యుని మూలముననైనను త్వరితముగ చికిత్సంజీయ యత్నించుట ముఖ్యకర్తవ్యము.

—(కస్తూరిప్రయోగము.)—

పైఠినినరీతిగ చలువ గ్రమ్మునపుడు తోడనే శరీరమున మిక్కిలముగ చెమటగారును. మాత్రముతగ్గును. నాడి క్షీణదశ నొందును. అట్టి దుర్గుణములమాన్వి చలువను పోగొట్టుటకై కస్తూరివంటి పదార్థము వేరొండులేదని దృఢముగ జెప్పవచ్చును. కావున కస్తూరిని గోగియొక్కవయస్సును వ్యాధి బలమును అనుసరించి తడవకు అరగురిగింజయెత్తు మొదలు రేండుగురిగింజలయెత్తువరకు జేతతోనైనను చనుబాలతోనైనను కలిపి ఇయ్యవగును. మద్యపాన మలవాటుగా నున్నవారికి కొంచెము బ్రాందితోనైనను మంచిసారాయితోనైనను కలిపి యిచ్చుటమంచిది. చలువ తగ్గునంతవరకును గంటకొక మూరి యిచ్చుచుండిన క్షీణించిన నాడికి బలముకలిగి శరీరమునకు సమమగునుష్ణమును కలుగంజేయును.

—(కస్తూర్యాదికటి.)—

కస్తూరి, కుంకుమపువ్వు, శుద్ధిచేసిన వత్సనాభి, జన్ను, పావుదారు, గోరోచనము, మిరియాలు, వీనినన్నిటిని సమభాగములుగ గ్రహించి కస్తూరిగాక తక్కినవానిని చిత్రమూ

లపు రసముతో నాలుగైదుదినములు కాటుకవలె మేల్తనగు నట్లునూరి విమ్మట కన్నూరినిచేర్చి జిట్టివరగోగుకషాయముబోసి యైనను చిత్రమూలపు స్వరసమును బోసియైనను అయిదారు దినములునూరి పెసలవలె మాత్రలంజేసి నీడ నెండించి సీసాలో భద్రముగ ముంచవలెను. ఈ మాత్రలను వయోభేదమును గోగబలమును జూచి తడవ కొకటిమొదలు మూడునాల్గు మాత్రలవరకు తేనెలోచాది యియ్యవలెను. ఈదీక్ష సరగింప కొకతూరివంతున శీతలముతగ్గి నాడికిబలము గల్గువరకు ఇచ్చు చుండవలెను.

చలువగ్రమ్మి నాడి క్షీణించి విగ్రహసము లగుచున్న పైనుదహరించిన 'శస్త్రారీకల్పరసము' యుపయోగింపవలెను.

చలువతగ్గిక నాడిక్షీణించి యున్నయెడల "గరళ కాలకూటము" "సింహప్రతీసానలము" "వాతగజ్జాంకుశము" అను నీయకాషధములను తగిన వైద్యసహాయమును బొంది యుపయోగించిన మిక్కిలి గుణకారిగనుండును

—) చలువకు బాహ్యోపచారములు. (—

—) శిగ్రుత్వగాదిరేపము. (—

మునగచెక్కను చక్కగా పొడిచేసి దానితో శరత్తి కర్పూరమును పనుపుపొడినిజేర్చి మెత్తగాకొట్టి శరీరమునందం తటను రుద్దవలెను. లేక మునగచెక్కనుమాత్రము పొడిచేసి రుద్దవలెను. చలువ తగ్గునంతవరకు అరగంట కొకతూరి రుద్దవలెను.

—(అనునాదిశేషము.)—

జ్ఞానప్రాయాలను చక్క-గానొలిచి మైపొట్టుదీసి మెత్తగానుండి యదికాళ్లకును అరిచేతులకును రుద్దవలెను. దానిని ప్రాంగడినోడిలిసియు రుద్దవచ్చును. గంటకొకతూరి రుద్దినచో చలువమూసి యుష్ణముకలుగును.

—(కర్పూరతైలాది శేషము.)—

కర్పూరతైలమునైనను ఉడుకులామునైనను శరీరమునందంతటను రుద్దవలెను. అరగంట కొకతూరి రుద్దుచున్న చలువ తగ్గును.

—(సన్నపాదిశేషము.)—

అవాలపిండిని కర్పూరమును సమముగ కలిపి కాళ్లకును చేతులకును రుద్దవలెను. శరీరమునం దంతటను గ్రమ్మియుండునట్లు కరిబళ్లచే గ్రవ్వవలెను. చలువ తగ్గి వేడిగలుగును.

—(కర్పూరాదిశేషము.)—

హరితికర్పూరమును పసుపుపొడిని ఉలవపిండిని సమముగ జేర్చి కాళ్లుచేతులకును శరీరమునందంతటను చలువ తగ్గునంతవరకు రుద్దుచుండవలెను. చలువ తగ్గును.

—(కుశుతాదిశేషము.)—

ఉలవపిండి, మెత్తగాతొల్చిన కచ్చికబూడిద, పసుపుపొడి, వీనిని సమముగ జేర్చిగాని పెవ్వేరుగగాని చలువ తగ్గునంతవరకు మాటిమాటికి రుద్దవలెను.

—(వైకతాదిస్వేదము.)—

ఇనుక, ఉప్పు, కందులు, ఇటికెరాలిసోడి, గోధుమల పొట్టు, తవుడు, మొదలగువానిని మూకుటిలోవేసి వేచి గుడ్డలోబెట్టి యోర్వదగ్గినంత వేడియుండునట్లు దేహమునకు కాపుపెట్టవలెను. కంబలిచే దేహమంతయు గప్పవగును. శీత లముతగ్గి వేడినిగల్గించును.

—(ఉష్ణోదరోపచారము.)—

వేడినీళ్లతోనింపిన నీసాలను నీగు కారకుండునట్లులు మూతికి మంచి బిరడాలుమూసి బిగియించి యానీసాలను చలువగ్రీమ్మిన రోగికి నలుప్రక్కలనుంచి పైన కంబళ్ళచే గప్పటమంచిది.

—(కాళ్లు చేతులు నరములు లాగుటకును, కొంకరలుబోవుటకును చికిత్స.)—

కలరావ్యాధి మిక్కిలి యభివృద్ధి నొందినదనుటకు కాళ్ల - యందును చేతులయందును నరములు లాగుటయు కొంకరలు బోవుటయు నొకలక్షణముగ నున్నది.

ఇట్టి క్రూరదశయందు వాతగజాంకుశము మిక్కిలి చక్కగ పనిచేయనోవును. మరియు చలనతగ్గుటకై పైజెప్పిన మునగచెక్కపొడి మొదలగు బాహ్యోపచారములును, హితముగపిసుకుటయు మంచిది.

మరియు విభాగములగు నారాయణశైలము, ప్రసా
దిశైలము, అర్కశైలము, మొదలగు శైలములనుబూసి
కొంకిరిలగాగువరకు గుడ్డుచుండవలెను.

—(మూత్రమును బెడలించు సుపాయములు.)—

కలరావ్యాధియందు విశేషముగ మూత్రముబంధించుట
మొదటి యుష్మదవస్థయన్నది. శరీరమునందలి సౌమ్యములగు
ద్రవభాతువులన్నియు విరేచనరూపముగ బోవుటయు సహ
జము. దానంతటి మూత్రము బైటపెడలక బంధించియుండు
టయు కలదు. కొన్ని సమయములయందు విరేచనము లగుచు
న్నను కాకున్నను మూత్రము బంధించుటయు కలదు. ఇట్టి
దురవస్థలోన నేకులు అయిదారు దినములవరకును జీవించి
యుండెదరు. ఏ కాలమునకు దగిన యుపచారముల జేసినచో
స్వల్పక్రూరావస్థగూడ శిమించి జయమును గాంచనగును.

మూత్రమును బంధించి వమనవిరేచనములు రెండును
లేక విరేచనములు మాత్రంబైనను అగుచున్నయెడ అట్టి
విరేచనముల కట్టుట్టక నల్లమందుతో జేరిన యేనుందునైన
నుపయోగింపంజనదు.

చలువ లేక యే మూత్రము బంధించినను, లేక చెమట
పడియుచు మూత్రము బంధించినను ఈక్రింద గనుపరపబడిన
యుపచారముల జేయుట యవసరము. లేనిచో దగువైద్యుల
సహాయము నపేక్షించుట యుచితము.

—) మూత్రము స్రవించుట కుపాయములు. (—

రెండు శేరులనీళ్లతో ఏడనిమిది గురిగింజలయెత్తు మంచి నురేకారమును వేసి కాచి యావేడినీటితో కంబళిబట్టను తెడిసి నీరుపిండి వేడిగానుండు నాకంబళిబట్టచే పొత్తికడుపున పలు మారు కాపుకాచవలెను. గంటకొకతూరి పదిపన్నున దు నిమిష ములకాలము కాచుచుండిన మూత్రము వెడలును.

—) నురాక్షా రాదిలేపము. (—

నురేకారము, రేవలచిన్ని, ఈరెంటియందును బ్రాంది సారాయి, గోమూత్రము, ఈ మూడిటిలో నొకదానిని కలిపి మెత్తగ గంధమువలె నరగదీసి పైజెప్పిన కాపుపెట్టిన పదినిమిషములకు పొత్తికడుపుమీద పట్టువేయుట యుచితము. ఈకాపును పట్టును రెండుతడవలు చేయులోపల మూత్రము ధారాళముగ స్రవించును.

—) ఇక్షురాది తారలేపము. (—

నీరుగొబ్బిని సమూలముగ నొకమూకుటిలో నుసిచి మాడిచి బూడిదెచేసి యాబూడిదెను కొంచెము నురేకారమును గోమూత్రముతో నూరి పొత్తికడుపుమీద పట్టువేసినచో మూత్రము ధారాళముగ వెడలును.

పైజెప్పినవానితో రాతికాయ నరగదీసి పట్టువేసిన మూత్రము వెడలును.

—(సురాక్షా రాదిపానము.)—

మంచిను నే శారమును తడవకు రెండుమొదలు ఆరు
గురిగింజలు మొత్తమునకు ఒకశేరు నీటిలోగలిపి తడవ కొక
గ్రుక్కెడు నీళ్లువంతున గంటకొకతూరి యిచ్చుట మంచిది.

పై జెప్పిన పట్టులను కావును వేసినను 'మూత్రము
ధారాళముగ విడుచున్నచో' నీచికిత్సను జేయవలెను.

—(పుష్ప వాదిక హేయము.)—

పల్లగులిజీరు వేళ్లనైనను, ఏనుగుపల్లెరు కాయలనైనను,
వల్లెరు నమూలమునైనను నలుగగొట్టి రెండుపలముల పరిమిత
ముగ గ్రహించి మొకశేరు నీళ్ళుపోసి న్నాలుగైదు పొంగులు
నచ్చునదిదాక కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యాకహేయమున,
కొంచెము ప్రక్షాంధినికలిపి మెనిమిది గురిగింజలమొత్తు మంచి
ను నే శారమును కూడకలిపి యుంచునది. చెమటలు విశేషముగ
నుండి మూత్రము విడలనినమయమున పై జెప్పిన కావును వేసి
పట్టును పట్టుచు నీకహేయమును గంటకొకతూరి తడవకు
గ్రుక్కెడువంతున త్రాగించినచో మూత్రముజనించి ధారాళ
ముగ విడుచును.

—(సూర్యామూలాది కహేయము.)—

పచ్చగరిక పేళ్లు, చరకు పేళ్లు, దర్భ పేళ్లు, పూచిక పేళ్లు,
రెల్లు పేళ్లు, పరిగడ్డి పేళ్లు, వీనితో నొకదానినైనను కొన్నిటి
నైనను అన్నింటినైనను పచ్చివిగదెచ్చి మెత్తగ నలుగగొట్టి

దానికెనిమిదింతలనీళ్లుపోసి రెండు మూడుపొంగులు వచ్చినంత వరకును కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యుంచునది. మూత్రము బంధించి యెట్టియవస్థలోనున్నను సైనుదహరించిన కాపును పట్టులను వేయుచు నీకషాయమును గంట కొక గ్రుక్కెడు యిచ్చిన మూత్రము గలిగి నిరాటంకముగ పెడలును.

— { చలువయు చెమటయు లేక మూత్రము బంధించి
యున్న పుడు చేయదగిన చికిత్స. } —

డప్పి యధకముగనుండి చలువలు గ్రమ్మక బంకచెమటలులేక మూత్రము బైటరాక బంధించియుండునపుడు లేత కొబ్బరికాయనీళ్లను అప్పుడప్పుడును ఇచ్చుచుండుట మంచిది.

— { మూలకాది స్వరసము. } —

ముల్లంగిదుంపలను అరటియూచలను సమభాగములుగ గ్రహించి రోటవేసిదంచి రసమునుదీసి యందు కొంచెముగ తాటికల్కండునుకలిపి గ్రుక్కెడు త్రాగించవలెను. దీనిని గంట కొకతూరి త్రాగుచున్న మూత్రము నిరాటంకముగ పెడలును.

— { పాషాణభేది కషాయము. } —

పిండికొండ, దోసగింజలు, ఈరెండిటిని ఒక్కొక్కపలము వంతున గ్రహించి నలుగగొట్టి మూకుటిలోనునిచి యొకసేరు నీళ్లుబోసి రెండుమూడు పొంగులువచ్చినట్లు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యందు తాటికల్కండును కొంచెముగ కలిపి గంటకొక గ్రుక్కెడువంతున త్రాగించినచో మూత్రము జల్లనిపెడలును.

—(మూత్రబంధమున తొరప్రయోగము.)—

పై జెప్పిన చికిత్సల నుపయోగించినను మూత్రము వెడలక బాధపడుచుండువారలకు క్రింద చెప్పబడు ప్రయోగముల నుపయోగించినచో మిక్కిలి యుపకారకములై యుండును.

—(అపామాగ్గాది తొరప్రయోగము.)—

ఉత్తగోశి, సీరుగొబ్బి, అరటి, ముల్లంగి, మొదలగు ~~పదార్థములను~~ తొరకల్పమున జెప్పిన ప్రకారము తొరముజేసి యాతొరములపై నను, సర్జతొరముపై నను, యవతొరముపై నను, గోగముపై బలమును రోగముయొక్క స్థితిని పరిశీలించి తదను సారముగ మోతకచుండి నూనెను గోధుమగింజలంత పరిమితిని పై జెప్పిన నమాయములతో నొకదానితోనైనను లేక బారలి తీయ్యని గండుతోనైనను కలిపి గంటకొకతూరి యిచ్చినచో నట్టి ప్రయోగము మూత్రబంధములును వదలి మూత్రముధారా లిమ్ముగ వడలును.

—(ఇతరురాదికషాయము.)—

సిరుగొబ్బిని దెచ్చి సలగగొట్టి యెనిమిదింతల నీళ్లుబోసి యుడికి రెండుపాంగులు వచ్చునంతవరకు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి రడవకొక గ్రుక్కెడువంతున రెండుగంటలకొకతూరి యిచ్చిన మూత్రము వడలును.

—(శిశుఫలదిపానము.)—

రాతికాయను సానమీద నిమ్మకాయరసముతో గంధమువలె సరిగచాది పుల్లనితరవాణిసీళ్లలో పావుతులము కలిపి

యిచ్చినచో వెంటనే మూత్రము వెడలును. అవసరమును బట్టి గంటకొకసారి యిచ్చుచుండవలెను.

మూత్రము ధారాళముగ వచ్చునంతవరకును పై చెప్పిన కషాయములను, వేడి కాషాయములను, పళ్లును నాధ్యమగునంత వరకు చేయుచుండవలెను.

మరియు బాల్గోబియ్యపు తేటగంటపి తిరి వ్యాధిని కలిపి యిచ్చుచుండవలెను. మూత్రమును అనాయాసముగ వెడలించుటలో నింతకన్న వేరుప్రక్రియ కానరాదు. ఇయ్యది మూత్రమును వెడలించి నోగికి బలమునుకూడేసిచ్చును.

మరియు మిక్కిలికూరమగు మూత్రబంధమున చింతా మణియందు జెప్పిన శంఖద్రవమును తొరజద్రవములను మూడు నాల్గు బొట్లను గుక్కడు సెళ్లలో కలిపి యిచ్చుట యుచితము. వీనినిమూత్రము గర్భిణీస్త్రీలకును పసివారలకును వృద్ధులకును నుపయోగింపంజనదు.

చతుర్థస్థితిరణము.

— కలరాగోగుల నుంచవలసిన నియమములు. —

కలరావ్యాధి తగిలినదని తెలిసినతోడనే యానోగిని తత్కాలమున సమీపముననుండు దొరతనమువారి చికిత్సాలయములకుగాని యిందుకై ప్రత్యేకముగ నియమితములగు ఔషధాలయములకుగాని పంపుట మంచిది. అచ్చటనుండు

చికిత్సయు సోగితి తగిన యుతన సౌకర్యముల నేర్పరిచి
ఆయా సమయములనెరిగి తల్లదొచితముగ చికిత్సల జేయు
నగును. తగిన పరిచారకుల నియమించి సమయోచితములగు
నుపచారములతోయ నియమించెదరు. ఇట్లుచేయుటకు మనము
కొంత ద్రవ్యవంతులుగనున్నను రోగులకు సమయోచితముగ
తగు నదుపాయముల జేయజాలము. కావున రోగిని రోగ
ప్రసంగార్థనశ్చయందే చికిత్సాలయమునకు బంపుట యుచితము.
చికిత్సాలయములగు రోగిని బంప నిష్టములేకున్నను, చికిత్సా
లయములు దూరమున నున్నను రోగిని యీక్రింద గన
బరచు విధముగ నునిచి యశాపథముల నుపయోగించుచు
తగిన యుపచారములు చక్కగ జరుగునట్లు తగిన యేర్పాటు
జేయవలెను.

—(రోగిని ప్రత్యేకముగనుండు నుపాయములు.)—

ఈ వ్యాధి తగిలిననోడనే రోగగ్రస్తుని శుభ్రముచేయ
బడి మంచిగాలి నీచుమండు ప్రత్యేకస్థలముననైనను, మంచి
గాలి నెచ్చు గదియందైనను ఉంచవలెను. రోగిని నుంచు
చోట నులిసములగు బట్టలు పెట్టెలు పరుపులు మొదలగు
సామానుల నుంచకూడదు. ఇట్టి సౌకర్యములుగల యిండ్లు
లేనిచోట మిక్కిలి విశుద్ధమై శుభ్రమై గాలిపీచుచుండు గుడి
సెయ్యోనైన నుంచవలెను. రోగి నివసించుగది యొక్కవాకి
ల్లకును దిక్కిలకును పచ్చివేపాకుతోరణములను ప్రతిదినంబును

ఉదయకాలమున కట్టుచుండవలెను. గదిని ప్రతిదినంబును రెండు మూడు తడవలు చక్కగ నూడిచి యందు వేపాకు వస హారతి కర్పూరము ఈమూడిటిని వేసి కాచబడిన నీటిని నను వేడినీళ్లు నైనను చిలకరించవలెను. ఆగదిలోనికి గాలి నిరాటంకముగ వచ్చిపోవునట్లు వాకిటీతలుపులను కిటికీలతలుపులను తెరిచి యుంచవలెను. ఆగదియందుగాని సమీపమునగాని గంధకము, సాంబాణి, దళాంగము మొదలగువాని ధూపములు పెట్టవలెనని వేయుచుండవలెను. ఆగదిలోనికి రోగికి పరిచర్య చేయువాడు దక్క నితరులెవ్వరును పోకుండ నియమించవలెను. రోగిని గుత్తులతో మాటలాడ నియ్యగూడదు. అనసరమున్నపుడు పరిచారకులు నెమ్మదిగా మాటలాడి తగుపరిచర్యల జేయవలెను. అటుగాక బంధువులు మిత్రులు మున్నగువారితో నిచ్చవచ్చినట్లులు మాట్లాడినచో నాయాసము మున్నగు నుష్మదనములు జనియించును. విశేషముగ బడలికయు సగభవించును.

—(రోగిని పరుండబెట్టుట.)—

రోగిని మెత్తనిపరపుపై పరుండబెట్టుట మంచిది. రోగి నెంతమాత్రము కూర్చుండ నియ్యజనదు.

—(వస్త్రములు శుభ్రపరచుట.)—

రోగి కుపయోగింపబడిన బట్టలు దుప్పట్లు మొదలగు వానిని వసను వేపాకును కర్పూరమును వేసి కాచబడిన నీటిలో దడిపి యుడక బెట్టి యెండవేయవలెను. రోగియొక్క మలము మాత్రము వాంతి వీనిచే దడిసిన గుడ్డలను పైజెప్పినరీతిగ నీటిలో

నుడికించుకొనినను మదియొకవిధముగ నైనను శుభ్రపరచి యెండ వేయవలెను. వీని నితడు తెవ్వరు నుపయోగింపకూడదు. రోగికి నుపయోగించిన చిన్న చిన్న బట్టలను మలము మున్నగు వాని తోగూడ దూరమున నొకగోతిలో నునిచి పైజెప్పిన వేడి నీళ్లతో కలిపిన మట్టిని పైన నునిచి పాతిపెట్టవలెను. లేక అట్టి మలినవస్త్రాదులను కొంతచెత్తను ఉముకనుజేర్చి వెంటనే కాల్చివేయుట సర్వోత్తమము. అట్టి మలాదులగలసిన బట్టలను ఇతరనస్తునలును ప్రమాదముచేనైనను వీధులు దొడ్లు మున్నగు స్థలములలో పారవేయదగదు. దీనినిమాత్రము మరువక జ్ఞాప్తినుంచుకొనుట యావశ్యకము. అట్టి మలినవస్త్రాదులను అప్పుడే కాల్చుకొని కొందరు చికిత్సకులు జేయునటుల విష విరిహారమనగదగు నీటిలో కొన్నిగంటలకాలము వేసియుంచుటయు పిదప కాల్చుటయు లేక పాతిపెట్టుటయు తగదు.

రోగి కప్పుడప్పుడును శరీరమున వెడలు చెమటను బట్టచేతుడుచుచుండవలెను. అట్లు తుడిచినగుడ్డలను పైజెప్పినట్టులు కాచబడిననీటిలో నుడికించి యుతికి ఆరవేయవలెను.

—పాత్రలు.—

రోగికి మందులనిచ్చిన పాత్రలను పైజెప్పిన నీటిలో కడిగి యుంచవలెను. రోగి యాహారమునకై వినియోగించిన పాత్రలను కొంతసేపు నిప్పులలో పొరలించి పిదప చక్కగతోమి పైజెప్పిన వేడినీటిలో శుభ్రము జేయవలెను.

—) ఆహారపదార్థములు. —

రోగి భుజియింపగా మిగిలిన గంజి మున్నగు నాహారపదార్థములను పానీయములను ఇతరులెవ్వరు నుపయోగింపంజనదు. వానిని చెత్తతోకలిపి కాల్చి వేయవలెను. లేక గోతిలోనుంచి పాతిపెట్టవలెను.

—) బంధువులు పూడకుండుట. —

రోగికి పరిచర్య జేయువారుదక్క పేరెవ్వరును రోగికి పూడకు పోకూడదని పైన చెలిపియుంటిని ; ఏలయన ? కలరా వ్యాధి అంటువ్యాధులలో మిక్కిలి క్రూరమైనది కావున సంబంధపడువారలకందరకును వ్యాపించును. గాన రోగము స్వస్థమగునందాక యింటనుండువారు ఇరుగుపొరుగువారియింట్లకు పోవుటయు వారిని తమయింటికి రావించుటయుకూడదు.

—) రోగియింటియందలి వస్తువుల గ్రహించకుండుట. —

రోగినివసించు నింటిలోనుండు వస్తువుల దేన్నీసను ఇరుగుపొరుగువారు కొరిసను ఈయదగను.

—) ఇంటిని శుభ్రముజేయుట. —

రోగము స్వస్థమైనపిదప నాయింటికిని ముఖ్యముగ రోగి నివసించియున్న ప్రదేశమునకును చక్కగ నున్నమును పూయించవలెను. విధివశమున మొకవేళ రోగి మరణమునొందినచో వెంటనే యాశవమునకు పహనాది సంస్కారముల జేయుటకు దగిన యేర్పాటుల జేయవలెను. లేక పారిశుధ్యసంఘము వారికి చెలిపిన శుభ్రము జేయుదురు. ఇతరకాగడములచే

చనిపోయిన శివములవలె కొంతతడవు ఉంచినచో నీయంటు
వ్యాధుల వ్యాపకత సోఁచుననుట కెట్టిసందియంబునులేదు.

—) పరిచారకులు. —

రోగికి పరిచర్యల చేయువారు మిక్కిలి పరిశుద్ధులై
యుండవలెను. రోగిని స్పృశించునపుడేను, మందులు ఆహార
ములు మున్నగువాని నిచ్చునపుడును, హింతులు మలము
పొన్నగువానిని తీయునపుడును మిక్కిలి మెలకువతో నుండ
వలెను. అట్టి పార్యముల జేయునపుడెల్ల తమచేతులను పరి
శుభ్రముగ పైజెప్పిన వేడినీటిచే రెండుమూడుతడవలు కడుగు
చుండవలెను.

పరిచారకులు తాము ఆహారాదుల జేయునపుడును
ఉదగమును ద్రావునపుడును పైజెప్పబడిన వేడినీటియందు
తిమిబట్టులను చక్కగనుడికించి యులికి ఎండవేసి తామానీటి
యందే స్నానముచేసి కట్టుకొని పిమ్మట భుజింపవలెను. రోగికి
తాము పరిచర్యజేయునంతదనుక తమ వస్త్రములు పరుండు
చూపలు మున్నగువానిని ప్రత్యేకస్థలమున నుంచుకొని తామును
అగ్నిసెలవలననే యుండవలెనుగాని యితరులతో సంబంధము
కలిగి యుండజనదు.

—) విషాదిరోగులకు పథ్యములు. —

స్వచ్ఛములైన బారలిబియ్యమును ఒకపిడికెడు గ్ర
హించి అందు రెండుసేదలు నీళ్లుపోసి మూడునాల్గు పాం

గులు వచ్చుదనుక చక్కగకాచి వడబోసి తేటనైయుండు జావను తీసికొని యందు మితముగ నుప్పునువేసి కొంచెముగ నిమ్మకాయ రసమును కలిపి మూడుగంటల కొకనూరిగాని రోగికి అనుకూలముగ అప్పుడప్పుడుగాని కొంచెము కొంచెముగ నియ్యవలెను.

భారలిబియ్యము దొరకనిచో చిట్టుడుకు నీళ్లనుతీసి యందు మితముగ నుప్పును నిమ్మకాయపులుసును జేర్చి విషూచి యం దిచ్చుట మంచిది. బియ్యమును వేయించి బద్దలుగ పగుల గొట్టి మిక్కిలి పలుచనగ గంజికాచి కొంచెము నిమ్మకాయ రసమును ఉప్పును కలిపి యిచ్చుట యుచితము. దీనిచే నాకలియు దప్పియు తగ్గును.

—(కలరా వ్యాపించియుండు సమయమునం దపథ్యములు.)—

అన్నము.—ఆకలి కాకున్నపుడు భుజింపదగదు. చక్కగ పక్వములుగాని పదార్థములను మాడినపదార్థములను వాంతినికల్గించు పదార్థములను ఒకప్పుడు నుపయోగింపంజనదు.

పిండివంటలు.—అజీర్ణమునుజేయు మినపకుడుములు, అట్లు, ఉండ్రాళ్లు, కుడుములు, రొట్టెలు, రాగినంకటి, అంబలి, సజ్జరొట్టెలు, జొన్నసంకటి, ఆరుకయన్నము, మొదలగు వానిని కంటనై నం జూడకూడదు. బజారులలో నమ్మిడు మిఠాయి మున్నగువాని నేమాత్రమైన భుజింపదగదు.

నూరలు—చేమదుంపలు, చిరుగడదుంపలు (గెనసుగడ్డలు), పెండలుమ, బంగాళాదుంపలు (ఉర్లగడ్డలు), అనపకాయలు, అరటిబొందె, అవసియాకు, మునగాకు, గోగాకు, గుమ్మడి, దోస, పనస, బెండ, గోరుచిక్కుడు, మామిడి, పచ్చిమిరపకాయలు మొదలగువానిని విడువనలెను. ముడిదిసవియు కుల్లినవియు ఎండినవియునగు నూరగాయ తెవ్వియై నను విడువనగును.

బియ్యము.—ముక్కిన బియ్యము, క్రొత్త బియ్యము, చక్కగాదిపని బియ్యము, ఉమకమున్నగువానితో కూడిన బియ్యము, వీని నన్నము వండుటకుపయోగింపంజనదు.

పప్పులు.—బఱానులు, వేరుసెనగకాయలు, జీడిపప్పు (ముంత మామిడిపప్పు), కంది, సెనగ, మినుములు మొదలగు పప్పులు, అనుములు మొదలగువానిని విడువనగును.

పండ్లు.—కొటిపండ్లు, జామపండ్లు, అరటిపండ్లు, కొబ్బరి, పుల్లని నారింజపండ్లు, మామిడిపండ్లు, నాగజెముడుపండ్లు, కలివి పండ్లు, పెరికెపండ్లు, పుల్లరికెపండ్లు మొదలగు పండ్లను కుల్లినవియు ఎండినవియునగు పండ్లను విడువనలెను.

పచ్చులు—ఉరుగాయలు.—అనపచ్చడియు, పచ్చిమిరపకాయపచ్చడియు, అనకాయ మొదలగు నూరగాయలునుకూడదు.

మూలసములు.—శిగ్గులు జాడ్యముకల మృగములయొక్కయు పక్షులయొక్కయు మాంసంబులును, పందిమాంసంబును, ఉప్పుతొంచలును, ఎండకాయలును, నల్లగుల్లలును, కుల్లిన

వియు ఎండినవియునగు మూసములును ఉపయోగింపఁ
దగవు.

చేపలు. — మెత్తాళ్లును రొయ్యలును పీలవాలుగ మొదలగు
నవియును కుళ్ళి నచేపలును కూడదు.

నీళ్లు మొదలగునవి. — ఈ వ్యాధి వ్యాపించియుండు ప్రదేశముల
లోని నీళ్లు మట్టిగ పెరుగు పాలు మొదలగు ద్రవపదార్థములను
ఒక స్పృశనము నుపయోగింపఁబడదు.

నివాసము మొదలగునవి. — ఈ వ్యాధికల ప్రదేశముల నుండు
వార్షికో మాంటులాపటయు వార్షియుగటనుండుటయు
అచ్చట పగుండుటయు ఆప్రదేశములకు బొప్పుట మొద
లగువానిని మానియుండుట చాలయుక్తము.

మత్తుపదార్థములు. — మత్తును కలిగించేడి సారము బ్రాంతి
కల్లు గంజాయిసల్ల ముదూ మొదలగువాని నేదీరి ముట్టు
మానవలెను.

— (కలరా వ్యాపించియుండు సమయమున వాచరము పథ్యములు.) —

గృహము. — ఇంటిలోపలను సమీపమున నలుదెనలయందును
మురికి, పేడ, చెత్త మొదలగు మలినవస్తువులు లేకుండు
నట్లులు చేయవలెను. బొప్పులచెంత నేమాత్రంబును
నీరుచేరక యుండునట్లుంచవలెను. గొడ్డయందైనను
ఇంటికిసమీపమునందైనను అల్లుపాత్రలను పోమకూ
డదు. నంటయిండ్లు మొదలగు ప్రదేశములను పేడ
నీళ్లతో నలకక పైతెప్పిసరీతిగ వేడినీళ్లను కాచి యందు
మట్టినికలిపి యానీటిచేనలుకుట మంచిది. కుళ్ళి నవియు

అక్కఱి మాంగిసపియునగు పండ్లు, కూరగాయలు, మాంసములు మున్నగువానినుంచకూడదు.

పోగ వేయుట. — ఇండ్లయందును ఇండ్లసమీపప్రదేశములయందును గంధకమును పోగ వేయుచుండవలెను. మరియు సాంక్షాణి నశాంగధూపము, గుగ్గిలము మొదలగు గూఢద్రవ్యములచే పోగ వేయుటయు నుచితము. ఇంటిని ప్రతిదినమును అన్ని భాగములయందును బూజు మొదలగు ముఖ్యమైనస్థులను లేకుండునట్లు చక్కగ చిమ్ముచుండవలెను. అన్నిస్థలములయందును క్రొత్తసున్నమును పూయించవలెను. మరియు జలదారులు స్నాన ప్రదేశము వంటచేయుస్థలములు మున్నగు ప్రదేశములయందు ఎల్లప్పుడును మలినమించుకేనియు లేకయుండునట్లు శుభ్రముగ నుంచవలెను. ఇంటివాకిళ్లయందును ఇంటి నలు దెసలయందును ప్రతిదినము పచ్చివేపాకు యోరణముల కట్టుచుండవలెను.

మగుగుదొడ్లను చక్క జేయుట. — మలమూత్రములవిసర్జించు ప్రదేశములను ఎలుమగు శుభ్రములుగ జేసి కర్పూరమును వసను వేపాకునువేసి కాచబడిన వేడినీళ్లతోకడుగుచుండవలెను. లేక వేడినీళ్లతోనైన కడుగుచుండవలెను.

నీళ్లు. — క్రొత్తనీళ్లు, బావులు, చెరువులు గుంటలు చెలమలు మున్నగువానియందుండు నీళ్లను రెండుమూడు తడవలు వడబోసి రెండుమూడు పొంగులు వచ్చునందాక కాచి కొంచెము గోగు పెచ్చగనుండునట్లు చల్లార్చి యుప

యోగింపవలెను. బియ్యము కూరలు మున్నగువాని కడుగుటకును అన్నము కూరలు మున్నగువానిని వండుటకును పాలు పెరుగు మట్టిగ మొదలగువానియందును పయోగించుటకును పైజెప్పిన ప్రకారము వడగట్టి కాచబడిన నీటి నే యుపయోగింపవలెను. స్నానమునకును దాహమునకునుగూడ అట్టిజలమునే ఉపయోగింపవలెను.

ఆహారము. — భోజనపదార్థములలో మిక్కిలి శీఘ్రముగ మలగునవియు అలవాటులో నుండునవియు చక్కగ పచనము చేయబడినవియు కొంచెము వేడిగనుండునవియునగు పదార్థముల భుజియింపవలెను. అలవాటులో లేని యాహారపదార్థముల నేవించుటయు అలవాటున నుండు లఘూరపదార్థముల విడచుటయుదగను. నెకాలమున మితముగ భుజింపవలెను. తానెప్పుడను భుజించు పరిమితమునకన్న కొంచెము తక్కువగ భుజించుటయుచితము. అలవాటుగ భుజించు పదార్థములలో ఉప్పును కారమును మామూలుకన్న కొంచెముతగ్గించి చేర్చి యుపయోగించుట మంచిది. తానవిధమున యాహారమును జేసినను అయ్యది శీఘ్రముగజీర్ణము చక్కగ నాకలిని పుట్టించునదిగ నుండవలెను.

పాత్రలు. — ఇంటిలో నాయాకృత్యముల కుపయోగింపబడు చెంబులు తబెలలు మున్నగు పాత్రలను కొంచెము నిప్పులలో పొరలించికొని పైజెప్పిన వేడినీటితో శుద్ధి చేసి యుపయోగించుకొనవలెను. నీళ్లుత్రాగుటకును

పాలగును ముట్టగురు నంటకును ఉపయోగించు పాత్రలను మిక్కిలి జాగ్రత్తతో మలిన మొకింతయు లేకుండ శుద్ధి చేయవలెను. వీడవ నాపాత్రలను చేతులను శుద్ధి చేసికొనక ముట్టగూడదు.

నస్త్రిములు. — పై జెప్పినరీతిగ సిద్ధము చేయబడిన వేడినీటిలో బట్టలను కొంత సేపునానబెట్టి చక్కగనుతికి యారవేసి కట్టుకొనవలెను. పక్కకై యుపయోగించు బట్టలను దుప్పట్లను చొమటబట్టిన బట్టలను ప్రతిదినంబును పైజెప్పిన నీటిలో నానబెట్టియుతికి మంచియెండలో నారవేయవలెను.

శయనోపకరణములు — చాపలు తివాచులు పరపులు మొదలగు శయనోపకరణములను ప్రతిదినంబును రెండు మూడు గంటలసేపు ఎండలో వేయుచుండవలెను.

నీడ. — విశేషముగ గాలియందును బైళ్లయందును నిద్రింపకూడదు. పగటియందు నిద్రించుటయు రాత్రులలో నిదురమేల్పించుటయు హానికరములు. రాత్రులయందు వాడుక ప్రకారము నిదుమిత కాలము నిద్రించుట యుచితము.

గాఢావ్యాపచారములు. — అశీర్ణము లేక కడుపులో గుఱ్ఱుగుఱ్ఱునుని శబ్దముకలవారు మంచిస్థానల్ బట్టను పొట్టచుట్టును ఒకటిరెండు వరుసలు చుట్టుకొని యుండుట హితము.

భీతినివదలుట. — ఇయ్యది మిక్కిలి క్రూరమైన వ్యాధియనియు దీనిచే ననేకులు మరణము నొందుచున్నారనియు

క

దలంచి మనసున కొంచెమైన భయమును దీగులును
ఉంచుకొనక ధైర్యముకల్గి యుండవలెను.

—) స్వాస్థ్యపరిపాలనము. (—

“ధైర్యం సర్వార్థసాధకమ్” అను నాగ్రోక్తి ననుస
రించి ధైర్యమునవలంబించిన నాకి నెట్టిక్రూరములగు శారీరక
మానసికాదివ్యాధులునుగూడ, చెంత జేరవు. సాంక్రమికములగు
నిట్టివ్యాధులు వ్యాపించి వానిప్రభావమును జూపునపుడు వాని
బారినుండి యాయువును పరిపాలించుకొనుటకై పూజ్యులగు
శ్రీచరకాచార్యులు జనపదోద్ధ్వంసనీయమాన * చూపిన హిత
హితములును యుత్తమవిధులునునగు కొన్నిటి నిందు బొందు
బరచెదను. ఇందు మనుజుసామాన్యమునకును జేరియుండు
సామాన్యభావములగు సాంక్రమికవ్యాధులుగ్గుల దేశమును
అప్రదేశమునందలి నీళ్లు పాలు గాలి ఈ నాలిగింటిని ముఖ్య
ముగ విడువదగినవని నిరూపించియున్నారు. మరియు నా
ప్రదేశమందలి పదార్థసామ్యమును విడుచుటయు, సాంక్ర
మికములు వ్యాపించుటకు పూర్వము సంగ్రహింపబడిన పదా
ర్థముల నుపయోగించుకొనుటయు నుచితమని కఫబరచియు
న్నారు. మరియు సత్యవంతుడుగను భూతదయ గలవాడుగను
దైవభక్తిగలవాడుగను సద్వ్యాపారముల నాచరించువాడుగను

* “హితం జనపక్షాత్తాండ శివానాముపశేవనమ్” “శిష్యురే జీవాత్పల్లికృతవత్తైః శూన్యముద్ధృతిః”
గీతాలోకము ఇమిథావాః సామాన్యః జనపదేషు భవత్తి. కద్యథా—నాయునుడకం జీవాంశ ఇతి.”
అథానామిక. యూనానాన. ఆ. ౩.

శ్రీమదమౌది గుణసంపన్నుడగు సర్వవిధముల వారోగ్యమును కావాడు బ్రహ్మచర్యనియమము గలవాడుగను ఉన్నను ఆయుఃపరిపాలనమును జేయసమర్థుడగుననియు వక్కాణించియున్నాడు.

“నిత్యం హితాహర విహారసేవీ సమీత్యకారీ విషయే వ్యసక్తః । ధాతా సమః సత్యవతః తుమావాక్ ఆప్తోపసేవీ చ భవత్యరోగః ” వాగ్భటః. సూ. అ. 4.

ఇతి శ్రీమన్మహేశ్వర మహారాజధానీ మధ్యవిద్యోతమాన సర్వతో భద్రదివ్య రత్న సింహాసనాధీశ్వర శ్రీమద్రాజాధిరాజేత్యాది బిరుదావలీ విరాజమాన శ్రీశ్రీకృష్ణరాజసార్యభామ సంస్థానాస్థానాయుర్వేద విద్యబైద్య ప్రకాష్ట శ్రీమద్రాజకీయ సంస్కృత మహాపాఠశాలాయుర్వేద మహాపాఠాధ్యాయ అగరం. పుట్టస్వామికాశ్రీచరణారవిష్ట సంసే కాసమాసాదితాయుర్వేదవిద్యా సత్సంప్రదాయ గౌతమగోత్ర విర్రోజమాన దీవ్యస్వవామ శ్రీకృష్ణమాచార్యపాత్ర రోదండ రాఘాధ్వరి బాహిత్ర రామకృష్ణార్య రాజ్యలక్ష్మ్యమ్ప తమాధన సకల సహృదయ విధేయ శ్రీమత్సంచమహార్జి చక్రకర్త ప్రదత్త “బైద్యరత్న” బిరుదావలీ విరాజ మాన “ఆయుర్వేదమూర్తాండ” భిషజ్మణి, పండిత డి. గోపాలాచార్య విరచితంబైన

“విషూచి - కలరా”

సమాప్తము.

